

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γιάννη Σφακιανάκη: 'Ο άπολογισμός των ώραιων φτερών (άρθρο)
'Αγγέλου Σημηριώτη: Στη βεράντα (ποίημα)
Στράτη Μυριβήλη: Στην άνέμη του τραγουδιού
Κούλη 'Αλέπη: Τό μυστικό μου (ποίημα)
Μιχ. Γ. Πετρίδη: 'Αδικοχαμένο παιδί (διήγημα)
Π. Α. Μιχαήλ: Μαρίκα Κοτοπούλη (ποίημα)
Μίλτου Χρυσάνθη: 'Ο Νάσος μας (διήγημα)
Γ. Κοτзиούλα: 'Η μοίρα των χειρογράφων (άρθρο)
Χρυσ. Δεβάντα: Παλαιοί και νέοι (σημείωμα)
Κλ. Παράσχου: Χρονικά της ξένης λογοτεχνίας

ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Τζ. Καίμη: Οί τοιχογραφίες της Δημαρχίας του Φ. Κόντογλου.

ΘΕΑΤΡΟ

Γ. Πράτσιξ: Χόρμαν Μπάρ «Τό κοντσέρτο—Μπεναβέντε «Τά δημιουργηθέντα συμφέροντα»—Ίψεν «Οί βρυκόλακες»—Ούάιλντ «Μιά γυναίκα χωρίς σημασία».

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Σοφία; Μυροσιδη- Παπαδάκη: Μηνά Δημάκη «Οί τελευταίοι της παράδοσης» —Πιπίνας Τσιμικάλη «'Από τή Ζωή»—Γ. Δούρα «Καρπός Χειλέων» Σταύρου Καρακάση «Τά φώτα της Πόλης».—Γ. Γεραλή: Κύκνοι στο λυκόφως.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΟΣ Γ.
ΓΕΝΑΡΗΣ 1940

ΦΥΛΛΟ 1
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 5

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΤΩΝΗΣ ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ) ΑΘΗΝΑΙ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

Βιβλιοπωλεῖον ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Φιλελλήνων 4

Συνδρομή γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 60

Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸν Δολλάρια 11½

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κώστα Καλαντζή: Ὁ Μεθώνης Γρηγόριος Παπαθεοδώρου (Ἱστορικὴ Μελέτη). Ἀθήναι. **Κώστα Καλαντζή:** Κυριακοὶ (Ἱστορικὴ Μελέτη). Ἀθήναι. **Γ. Δενδρινού:** Ἐνῶ χτυποῦν οἱ 12 (Μοιητικὴ συλλογή). Ἀθήναι. **Πιπίνης Τσιμιτάλη:** Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα). Ἀθήναι. **Ἰμβριώτη:** Ἀνώμαλα καὶ καθυστερημένα παιδιὰ. Ἀθήναι. **Χρήστου Ἐσπερα:** Ὅπως ὄλοι (Φύλλα ἡμερολογίου). Ἀθήναι. **Θάνου Βαγενᾶ:** Θανάσης Καράμπελας (Ἱστορικὴ μελέτη). Ἀθήναι. **Στράτη Μυριβήλη:** Τὸ γαλάζιο βιβλίον. Ἀθήναι. **Ἡλία Βενέζη:** Γαλήνη (Μυθιστόρημα). Ἀθήναι. **Αἰλιῆς Ἰακωβίδη:** Ὁ ποιητὴς Καρθαῖος (Μελέτη). Ἀθήναι.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Τὰ δυὸ ἱστορικὰ βιβλία τοῦ κ. Κώστα Καλαντζῆ «Ὁ Μεθώνης Γρηγόριος Παπαθεοδώρου» καὶ «Οἱ Κυριακοὶ». Πωλοῦνται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα τὸ πρῶτον δραχ. 20 καὶ τὸ δεύτερον 60.

Ἡ «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ» ἐπὶ παραγγελίᾳ προμηθεύει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ὅλα τὰ βιβλία ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς ἐνδιαφέρουν. Γιὰ κάθε παραγγελίᾳ γράψετε στὴ διεύθυνση τοῦ Ἐκδοτικοῦ μας Οἴκου: Φιλελλήνων 4, Σύνταγμα.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μηνιαῖο Λογοτεχνικὸ περιοδικὸ
Διευθυντής: **Τώνης Ζαχαράκης**

ΧΡΟΝΟΣ Γ.

ΓΕΝΑΡΗΣ 1940

ΤΕΥΧΟΣ 10^Ν

ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΑΡΘΡΟ

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΩΡΑΙΩΝ ΦΤΕΡΩΝ

Τούτη τῆ στιγμή, ποὺ ἡ Ἑλλάδα τῶν Γραμμάτων «εἴθισται» νὰ συντάσῃ τὸν χρονιάτικο ἀπολογισμὸ τῶν πνευματικῶν τῆς βημάτων, θυμᾶμαι μιὰ κραυγὴ γεμάτη παράπονον, εἰλικρίνεια καὶ παρακμὴ, ποὺ βγήκε κάποτε ἀπὸ τὰ δόντια ἑνὸς νέου τῆς τελευταίας λογοτεχνικῆς γενιᾶς, ἑνὸς νέου ποὺ ἡ ἐποχὴ του ἢ καλλίτερα ἢ περιγυριὰ του ἠθέλε νὰ τὸν βλέπῃ σὰν ἐκλεκτὸ ἀνάμεσα στοὺς «ἐκλεκτοὺς» τῆς. Ἦτανε βλέπετε ὁ καιρὸς τῶν σημείων καὶ τεράτων, ὁ καιρὸς ποὺ ὁ σύγχρονος Διογένης ζητοῦσε ἄνθρωπον, καὶ ἡ πρωτεύουσα ποδηγέτη τῶν «φιλολογικῶν» πεπρωμένων τῆς.

Τώρα ποὺ τὰ τέρατα καὶ τὰ σημεία ἐκεῖνα φαίνεται νὰ ἔχουν περάσει, τώρα ποὺ οἱ φαντασιώσεις μὲ τὰ ἀγοραῖα ἐπακόλουθά τους φαίνεται νὰ ἔχουν διαλυθῆ, ἀκόμα πιὸ καθαρὸ τὸ παράπονον μιᾶς γενιᾶς ποὺ ἢ μοῖρα τῆς τὴν ἔφερε πάντα στὸ κατώφλι τῶν ἀποφασιστικῶν προσπαθειῶν, χωρὶς ποτὲ νὰ τὸ περάσῃ.

Ὁδηγημένη ἀπὸ κάποιο τρομερὸ ἔνστιχτον, ἀνέβηκε ξεπερνώντας μονομιᾶς τὰ στάδια τῆς ζωῆς τῆς, καθὼς διασκελίζουν οἱ πρόωροι καρποί, χωρὶς νὰ ἐγγίσουν, τὰ ὄριμα καλοκαίρια τους, μὰ ὅταν ἔφτασε στὴν πόρτα τῆς ἀλήθειας στάθηκε στὸ κατώφλι τῆς δειλῆς, ἀναποφάσιστη, ἀνῆμπορη νὰ χτυπήσῃ, φοβισμένη ἀπὸ τὸ ἄγνωστο, ἀπὸ τὸ μεγάλο ποὺ ἡ πόρτα τούτη ἔκρυβε πίσω τῆς, καὶ ἄρχισε μὲ σκυφτὸ κεφάλι νὰ κατεβαίνῃ ξανά ἕνα-ἕνα τὰ σκαλοπάτια τῆς πνευμα-

τικῆς της ἀνόδου, πότε σωπαίνοντας, πότε ψιθυρίζοντας τὴν ἥττα της : «'Αλλοίμονο, στὰ τριάντα μου χρόνια μὲ ἀναγκάζουν νὰ κάνω τὸν ἀπολογισμό μου !». Κραυγὴ γεμάτη εὐλικρίνεια καὶ ἀνημπόρια, ὄλο παράπονο καὶ παρακμῆ.

Τούτῃ ἡ φωνὴ τῆς διαμαρτυρίας ἔρχεται ὡς τ' αὐτιά μου τὸν καιρὸ πού ἡ πνευματικὴ Ἑλλάδα εἶναι ἔτοιμη νὰ συντάξῃ τὰ «πεπραγμένα» μιᾶς ὀλόκληρης χρονιάς. Καὶ ρωτῶ : Πόσα ἄτομα ἔχουν τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐλικρίνεια νὰ ξεστομίσουν μιὰ παρόμοια κραυγὴ, νὰ ρίξουν μέσα τους τὸ ἐρώτημα, νὰ κάμουν τέλος τὸν ἀπολογισμό τοῦ ἑαυτοῦ των ;

Δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ ξέρουμε πόσα βιβλία βγήκανε μὲ ἄσπρο, ἢ μὲ κίτρινο ἐξώφυλλο ἢ πόσοι τίτλοι ἔχουν φαντασία, μὰ πόσοι ἄνθρωποι ἔννοιωσαν τὴν ἥττα τους, πόσοι ἔφτασαν ὡς τὸ κατώφλι τῶν ἀποφάσεων, πόσοι στάθηκαν ἄπραγοι μπρὸς στὴν πόρτα τῆς ἀλήθειας, πόσοι γύρισαν πίσω μετρώντας ἕνα - ἕνα τὰ βήματά τους, ἢ πόσοι στάματῃσαν πρὶν ξεκινήσουν καὶ πέθαναν στὴν ἡλικία πού πεθαίνουν οἱ ἄωροι καρποὶ τῆς γῆς, γιατί δὲν εἶχαν ἄλλο καλλίτερο νὰ κάνουν.

Ποιὸς ρωτήθηκε γιατί ἐμεῖς οἱ νέοι πνευματικοὶ Ἕλληνες κάνουμε στὰ τριάντα μας χρόνια τὸν ἀπολογισμό μας, γιατί φτάνουμε πάντα στὸ κατώφλι τῶν ἀποφασιστικῶν πράξεων καὶ δὲν τολμοῦμε νὰ χτυπήσουμε τὴν πόρτα; Ποιὰ μοῖρα μᾶς θέλει δεμένους, στὸ βράχο μιᾶς ἀνάγκης, χωρὶς ἐλπίδα νὰ τὸν νικήσουμε; «Τί ἔκανες λοιπὸν σύγχρονε Προμηθεά γιὰ νὰ σὲ καρφώσουν;»

Μιὰ ἐποχὴ, πού τὴν βλέπω κιόλα ν' ἀνατέλλῃ σὰν τὴν Ἡώ, τὸ φωνάζει. Ἄλλοίμονο στὸν Προμηθεά πού δὲν ἔχει μήτε ἀλυσίδες στὰ χέρια, μήτε καρφὶ στὴν καρδιά καὶ ὅμως φωνάζει ἄπραγος :

«Δὲν κάναμε τίποτε ἢ κάναμε κάτι : τὸν ἀπολογισμό τῶν ἄσκοπων βημάτων μας».

Ἄς εἶναι καὶ τοῦτο : Εἶναι τίμια ἢ κραυγὴ καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀκούσουμε. Ὅποιος ξέρεי τὸ κακό του ξέρει καὶ τὴ μισὴ θεραπεία του, λέει ἕνας λόγος. Ἄς ζυγώσουμε λοιπὸν αὐτὲς τίς ζωὲς πού κύλησαν «ποτάμι πάνω σὲ λιθάρια ἀπ' ὅπου δὲν ἐφύτρωσαν μηδὲ χορτάρια», καθὼς λέει ὁ παλιὸς ποιητῆς.

Ἐπάρχουν ἤττες συμπαθεῖς στὴν ὁμολογία τους καὶ ἄλλες πού δὲν χρειάζεται νὰ ὁμολογηθοῦν γιὰ νὰ εἶναι τέτοιες. Ἐπάρχουν ἤττες σημαδεμένες στὸ κούτελο, μὲ πυρωμένο σίδηρο, ἤττες πού φωνάζουν καὶ ἄλλες πού σωπαίνουν. Γιὰ ὅλες αὐτὲς τίς ἤττες, θᾶρθη μιὰ ἐποχὴ πού θὰ κρίνῃ : «Τί ἐκάνατε λοιπὸν γιὰ νὰ νικηθῆτε;».

Καὶ οἱ ἤττες θ' ἀποκριθοῦν : «Ἐγράψαμε τὸ ὄνομά μας πάνω στὴ χρυσοῦν ἄμμο. Ἦρθε ἕνας ἄνεμος καὶ σκόρπισε τὴν ἄμμο. Δὲ φταίμε

μεῖς, φταῖνε οἱ καιροὶ, φταῖνε οἱ ἄνεμοι. Ἡ ἄμμος τῶν ἐποχῶν εἶναι κιόλα ἄγραφο χαρτί. Ἄς χαράξουμε ξανά τὰ ὀνόματά μας ἀπάνω». Ὅσοι δὲν ἔχουνε δικὰ τους φτερά ὁ ἄνεμος τοὺς ἀνεβάζει καὶ τοὺς κατεβάζει. Μὰ πρὶν ὁ Αἴολος ἀδειάζει τὰ ἄσκια του, πρὶν τὸ πλοῖο μαζέψῃ τὰ πανιά του, ἄς τρέξουν νὰ κάμουν τὴν ὁμολογία τους. Οἱ ἄνεμοι ζητοῦν κάποια θυσία γιὰ νὰ ξαναφυσήξουν. Πόσοι ἔκαμαν αὐτὴ τὴ θυσία τῆς ἥττας των γιὰ μιὰ ὁμολογία; Πόσοι καταστρώσανε τὸν ἀπολογισμό τους χωρὶς νὰ κλείσουν τὰ βιβλία τους, χωρὶς νὰ πάψουν τὸ πάρε - δῶσε τους μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴ ζωὴ; Πόσοι κάνουν κάτι περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὁμολογία; Πόσοι στοχάζονται πάνω στὸ ριζικὸ μιᾶς γενιάς «πού τὴν ἀναγκάζουμε» νὰ κἀνῃ τὸν ἀπολογισμό της στὰ τριάντα της χρόνια; Ἐλάχιστοι ἢ καὶ κανεῖς. Γιατί ἂν τὸ πρῶτο εἶναι μιὰ εὐλικρίνεια πού ξεφεύγει κάποτε ἀπὸ τὰ δόντια σὰν τὸ παράπονο τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἄλλο εἶναι πιὸ δύσκολο : εἶναι χρέος. Καὶ εἶναι βαρὺ τὸ χρέος γιὰ κείνον πού στοχάζεται, γιὰ κείνον πού κρίνει τὴ γενιά του. Μὰ ἐμεῖς πού δὲν δειλιάζουμε νὰ κρίνουμε ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας, στοχαζόμαστε πάνω σ' αὐτὴ τὴ μοῖρα πού θέλει τὴν πνευματικὴ δημιουργικὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου στὴν Ἑλλάδα νὰ μὴν ξεπερνάει τὸ κατώφλι τῶν τριάντα της χρόνων. Ἄν ἡ ἡλικία τούτῃ εἶχε τὴν τύχη τῶν ζωντανῶν συμβόλων, θὰ ἔλεγα πὼς τὰ τριάντα χρόνια παριστάνουν τὴν αἰώνια ἀνοιξη, τὴν αἰώνια νεότητα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἐπάρχουν ἄτομα πού ἔφτασαν σὲ πλεῖρια ἀκμῆ καὶ τελειώσανε στὰ τριάντα τους χρόνια, ὑπάρχουν ἄλλα πού ἀπὸ τούτῃ τὴν ἡλικία ἀρχίζουν νὰ στραταρίζουν. Ἡ κραυγὴ ὅμως πού γι' αὐτὴν μίλησα δὲν βγήκε μήτε ἀπὸ τοὺς πρώτους μήτε ἀπὸ τοὺς δεύτερους. Ἡ φωνὴ τούτῃ εἶναι ἡ διαμαρτυρία τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς ἀνημπόριας, εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ζωῆς πού «κύλησε πάνω σὲ λιθάρια» πού δὲ σημάδεψε τὸ χνάρι της πουθενά.

Εἶναι ὁ ὄγκος χωρὶς τὴν ποιότητα. «Μᾶς ἀναγκάζουν!...» Ποιὸς μᾶς ἀναγκάζει; Τί μᾶς ἀναγκάζει νὰ εἶναι ἡ πνοή μας κοντινὴ καὶ κομμένη, νὰ μὴ μπορῇ νὰ ξεπεράσῃ τὸ τεῖχος αὐτῆς τῆς μοίρας μὰ νὰ γυρνᾷ πίσω στ' αὐτιά μας σὰν τὴν ἠχώ τοῦ ἑαυτοῦ μας;

Κάποιοι πρέπει νὰ φορτωθῇ τὴν εὐθύνη καὶ αὐτὸς ὁ κάποιος δὲν ἀργεῖ νὰ βρεθῇ. Εἶναι πάντα ἕνας ἀόριστος, ἕνας ἀπρόσωπος τύπος : «Μᾶς ἀναγκάζουν». Τὸ ἄτομο μένει ἀνεύθυνο νὰ γυρνᾷ τίς στρατές καὶ νὰ «ὁμολογῇ» καὶ ὁ ἀόριστος νὰ τρέμῃ τὴν τιμωρία του. Ἄς πιάσουμε λοιπὸν τὸν ἀπρόσωπο καὶ ἄς τὸν κρεμάσουμε. Μὰ ἄς μὴ βιαζόμαστε, γιατί ὁ ἄνθρωπός μας ἔχει κιόλα ἔτοιμη τὴν ἀπάντησιν. Αὐτὸς ὁ ἀόριστος, μᾶς λέει, αὐτὸς ὁ ἀπρόσωπος εἶναι οἱ συνθηκὲς μας, τὸ περιβάλλον μας, τὸ ριζικὸ μας, οἱ ἄλλοι, τέλος ὅ, τι

δὲν εἴμαστε «ἐμεῖς». Πρέπει λοιπόν, σοῦ λέει, ἢ νὰ ζητήσουμε τὴν τιμω-
ρία αὐτοῦ τοῦ μὴ—ἐγὼ καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς στάσης του... ἀγνάντια
μας ἢ νὰ πᾶμε κι' ἐμεῖς κοντὰ του, νὰ γίνουμε ἓνα μ' αὐτὸ τὸ «ἔξω
ἀπὸ μᾶς». Μὰ γιὰ νὰ γίνουμε κάτι ἀπ' αὐτὰ θὰ χρειαστῆ νὰ ἐπικα-
λεστοῦμε αὐτὸν τὸν κόσμο, ἀφοῦ πρῶτα κάνουμε τὴν ὁμολογία μας:

«Ναί, σταματοῦμε στὰ τριάντα μας χρόνια, μὰ μ ἄ ς ἄ ν ἄ γ-
κ ἄ ζ ο υ ν γι' αὐτό». "Ἐνα λαϊκὸ παραμῦθι λέει πὼς κάποιος, θέ-
λοντας νὰ πετάξῃ ψηλά, ζήτησε ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τοῦ δώσῃ μεγάλα
φτερά. Καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἔκαμε παγῶνι. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν
ῥαίων φτερῶν ποῦ δὲ μποροῦν νὰ πετάξουν.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΣΤΗ ΒΕΡΑΝΤΑ

Στὴ βεράντα,
ποῦ κολυμπᾷ στὸ φεγγαρόφωτο
θᾶθελες, — σμήγοντας
μὲ τὸ πάντα
τὸ τ ῶ ρ α,—
ὡς νὰ ροδίσει ἡ αὐγὴ
νὰ μέναμ' ἔτσι μονάχοι,
σιωπώντας ;
Θὰ κοιμόταν ἡ χώρα,
καὶ θὰ πλεούριζε ἐκεῖ
τὸ καρᾶβι τοῦ ὄνειρου,
ἀχνό,
ἀπ' τὸν ἔβδομο ἐρχόμενο οὐρανό,
κολπομένο
ἀπ' τὶς αὔρες τοῦ ἀπείρου.
Καί, διασκελώντας,
τὴν κουπαστή,
θάρχόταν ὁ "Ἐρωτας,
νὰ μᾶς ἐνώσει τὰ χέρια,
νὰ σμήξει τὰ χεῖλη μας,
ὅσο τὰ μάτια σου θ' ἀκλουθοῦσα γυρτός,
σὲ μιὰ δόξα,
τὰ τόξα τὰ πύρινα
ποῦ χαράζουν τ' ἀστέρια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΣΤΗΝ ΑΝΕΜΗ ΤΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΑΣ

Μοῦδειξαν ἓνα δέντρο ποῦ τὸ βάρεσε ἡ κατάρα.

Στέκονταν ὅλη τὴ μέρα μέσα στὸ φῶς, παγωμένο μέσα στὴ
φλόγα τοῦρανοῦ, μὲ τὰ κλαδιὰ γυμνά σὰν κόκκαλα παλιοῦ σκελετοῦ,
στιγματισμένα ἀπὸ ἀσπρουδεροὺς καὶ γρίζους λεκέδες.

Μοῦπαν: αὐτὸ εἶναι ἡ συκιά ποῦ ξεράθηκε ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ
Χριστοῦ. Ἀπὸ τότες τὰ χρόνια περνοῦν πάνωθῃ της, τὰ καλοκαίρια
γεμίζουν φύλλα καὶ καρποὺς ὅλα τὰ δέντρα. Μόνο αὐτὴ θὰ στέκεται
ἄκαρπη καὶ ἄφυλλη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Εἶναι καψαλισμένη
ἀπὸ τὴν ὄργη τοῦ Κυρίου.

"Ὅμως ἐγὼ στάθηκα πλαί της καὶ εἶδα τὰ σκεβρωμένα της χερά-
κια ν' ἀπλώνονται πρὸς τὸν οὐρανὸ μὲ εὐγνωμοσύνη, καὶ σάστιζα τὶ
νᾶναι τοῦτο τὸ μυστήριον.

Μόνο σὰν ἦρθε ἡ νύχτα μοῦφερε τὸ μυστικὸ νόημα αὐτῆς τῆς
ἀναπάντεχης χαρᾶς. Γιατὶ εἶδα ποῦ κατέβηκαν ὅλα τὰστέρια τοῦ-
ρανοῦ καὶ στάθηκαν πάνω στὰ γυμνά κλωνιά σὰ μυγδαλάνθια.

"Ἐτσι, κάθε νύχτα, σὰν θὰ μείνει ὀλομόναχο μὲ τὸν Κύριο, τὸ
καταραμένο δέντρο στέκεται ντυμένο τὴ δόξα τῆς μυστικῆς του
"Ἀνοιξης.

Τὰ τρία μῆλα

Κάθισα στὴν ἀμμουδιά καὶ περίμενα μὲ ὑπομονή, νὰποσώσει
ὅλα τὰ τραγούδια τῆς ἡ θάλασσα.

Καὶ σὰ γαλήνεψε τὸν καημό της, κύλησα τρία μῆλα πάνω στὸν
καθρέφτη της.

Τὸ ἓνα εἶταν ἀφράτο γλυκόμηλο: Γιὰ σένα τῶστειλα, θάλασσα
πικροθάλασσα καὶ παροκυματοῦσα, νὰ γλυκάνω τὸ φαρμάκι σου.

Τᾶλλο εἶτανε γλυκόξυνο: Κύλησε καὶ πάει πρὸς τὴν ἀγαπη-
μένη μου.

Τὸ τρίτο εἶτανε στυφὸ. Καὶ τῶρριξα γιὰ τὸν ὀχτρό μου.

Γεράματα

Σὰν περάσουν τὰ χρόνια καὶ χαμηλώσουν τὸ φῶς τους οἱ λάμ-
πες τῆς ζωῆς, καθίζουν οἱ ἄνθρωποι γύρω στὸ σβυστὸ μαγκάλι κι'
ἀνασκαλεύουν τὶς κρύες στάχτες μὲ τὴν ἀργυρὴ τοιμπίδα τῆς μνήμης.

Πόσες μέρες ξανθές και πόσες μέρες φλογερές, που άναψαν και
κάηκαν μέσα στη φούχτα μας μία - μία.

Άπό τόν άποτεφρωμένο τους σωρό βγαίνει ή πικρή εύωδιά μιας
λυπημένης σιωπής.

Χινόπωρο

Ήρθε τó νέο χινόπωρο.

Κάτω άπό τά γυμνά του πέλματα φύτρωσε ύγρό τó χαρούμενο
χορτάρι.

Τρυφερή ύποταγή.

Ή άβυσσο

Ής τις ρίζες τών μαλλιών με άγγίζει τó ρίγος.

Εΐναι ή γοητευτική άβυσσο που με καλεΐ με τóνομά μου.

Ής τó πρόσωπό μου έρχεται ή άγνή, παγωμένη πνοή της.

Και τó πρόσωπό μου εΐναι πάντα τó πρόσωπο ένός παιδιού.

Μέσα στά κόκκαλά μου άναγαλλιάζει ή άπαντοχή της κρίσιμης στιγμής.

Περιμένει εκεί όλα μου τά χρόνια, όλα μου τά χρόνια.

Μέρα στη μέρα, ώρα στην ώρα περιμένει.

Τεντωμένο τάφτάκι της - ή κρίσιμη στιγμή.

Θά φτάσω με μικρά, προσεχτικά βήματα,

ώς τήν άκρη

του΄ χάους.

Θάνεσάνω με φουσκωμένα στέρνα τó άρωμα της τρομερής παρθενιας,

θά τινάξω με μία ζητωκραγή τόν άναμένο πυρσό μου στην άβυσσο.

Ής τó τέλος όρθάνοιχτα τά μάτια.

Όρθάνοιχτα και άντρεία.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΜΟΥ

Όποιος, τόν πόνο που κρατώ στα στήθια, δέ γνωρίζει,
και τó πικρό της νιότης μου δέν ξέρει μυστικό,
δίκαια θαρρεί πως άδικα τó σφρίγος μου που άνθίζει
άφήνω να μαραίνεται σα ρόδο άναιμικό.

Μά εγώ γνωρίζω. Έγώ καλά γνωρίζω ότι έχω κάτι,
που άπ' της καρδιάς μου βγαίνοντας τήν άβυσσο μ' όρμή,
σα ρέμα που ξεχείλισε στην κοΐτη που έπερπάτει,
σκορπιέται σ' όλο τó εΐναι μου και πνεύμα και κορμί.

Και, κάποτε, τó κάτι αυτό, σκεπάζοντας κάθε άλλη
φωνήν ένάντια μέσα μου, μου δίνει μια χαρά
μά τις περισσότερες φορές τó κέρδος μου εΐν' ή πάλη
και τó έπαθλό μου μια άγωνα και θλιβερή φθορά.

Και φεύγουν μέρες ποθεινές και βράδια όνειρεμένα
δίχως να πιώ τó μέλι τους, που τόσο τó ποθώ
κι' άπό τά τρόπαια, στης αύγης τó φώς που΄χα ύψωμένα,
δέ μένει ούτ' ένα άχάλαστο, τ' άπόβραδα, κι' όρθό.

Άχ! Σ' ό,τι, άδέρφια, αισθάνεστε, σε ιδέα ή πάθος, κλίση,
όλη τή φλόγα δόστε του της δόλιας σας ψυχής.
Άλλοιώς, πάρτε τó άπόφαση, τή μάταιη τούτη ζήση
θά ζήστ' άκέρια σε βαθύ καημό και δυστυχείς.

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΑΔΙΚΟΧΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Οί μαύρες υποψίες σάν ανήσυχια κύματα σαλεύανε μές τόν νοῦ τοῦ Μίμη, τόν τελευταῖο καιρό. Κ' οἱ ἀφορμές τους ἦταν πολλές. Τά βράδυα, ἔβλεπε νά γυρίζη στό σπίτι μὲ χαλασμένο ἀλλιώτικα πρόσωπο ἢ γυναικία του, πού δούλευε δακτυλογράφος σ' ἓνα συμβολαιογραφεῖο. (Ἄ. ἦταν βέβαιος πὼς δὲν τὴν καταπονοῦσε ἐξαντλητικά ἢ λίγη, ἄλλωστε, δουλιὰ τῆς γραφομηχανῆς). Στά μάτια τῆς ξεχώριζε κάτι μαύρους κύκλους, πού δὲν ὑπῆρχαν τὸ πρωῖ ἢ τὸ μεσημέρι. Ἡ στάση τῆς ἀπέναντί του—βδομάδες τώρα—γινόταν ὀλοένα πιὸ ἀδιάφορη κ' ἢ ἀπόκρυφη συζυγική προσφορά τῆς ἀνόρεχτη καὶ ψυχρή.

Οἱ υποψίες του στράφηκαν πρὸς τὸν προϊστάμενό της, ἓνα κομψομένο γεροντοπαλλήκαρο. Κι' ὅταν, γιὰ νά βασιση κάπου τὴν ἔρευνά του, δοκιμαστικά τῆς πρότεινε νά φροντίση νά ἀλλάξη γραφεῖο, βρέθηκε μπροστά σ' ἐπίμονη ἀρνησὴ τῆς. Ὁ Μίμης ἔκανε πὼς δὲν ἐπιμένει. Ἀποφάσισε ὁμῶς νά παραμονέψη τὴ γυναικία του ἓνα βραδυνό, τὴν ὥρα πού ἐκείνη θάφευγε ἀπὸ τὸ συμβολαιογραφεῖο. Ἔτσι πίστεψε πὼς θὰ κατάρθωνε νά βγῆ ἀπὸ τὰ τέλματα τῆς βασιανιστικῆς του ἀοριστίας καὶ πὼς μαθαίνοντας τὴν ἀλήθεια θάπαιρνε μιάν, ὁσοδῆποτε σκληρὴ καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ καὶ γιὰ κείνην, ἀπόφαση, πού θὰ τοῦφερνε κάποια, πικρὴν ἔστω γαλήνη.

Ὁ Μίμης σκολοῦσε στὶς ὀχτώμιση ἀπὸ τὸ παντοπωλεῖο, ὅπου ἐργαζόταν ὡς ὑπάλληλος. Σήμερα στὶς ἕξι ἀκριβῶς, προσποιήθηκε τὸν ἀδιάθετο καὶ πῆρε ἀπὸ τὸν προϊστάμενό του τὴν ἄδεια νά φύγη. Βαδίζοντας βιαστικά πῆγε καὶ χώθηκε σ' ἓνα καφενεδάκι, πού ἦταν ἀπέναντι στοῦ συμβολαιογραφεῖο. Δὲν πρόφτασε νά πιῆ τὸν καφέ, πού εἶχε παραγγείλει, καὶ βλέπει μές ἀπὸ τὸ τζάμι τῆς πόρτας τὴ γυναικία του νά κλειδώνη τὸ συμβολαιογραφεῖο καὶ νά φεύγη βιαστικῶς. Μάντεψε ποιὸς λόγος προκάλεσε τὸ τόσο νωρὶς κλείσιμο τοῦ γραφείου.

—Αὐτὸ θὰ γίνεται συχνά, ἴσως καθεμέρα, σκέφτηκε. Κ' ἔσφιξε ἀσυναίσθητα τὴ γροθιά του.

Τὴν παρακολούθησε ἀπὸ μακριά. Εἶδε, σάν ἔφτασε κείνη στὸ σπίτι τοῦ συμβολαιογράφου, νά τῆς ἀνοίγεται ἀμέσως ἡ πόρτα.

Στάθηκε ὁ Μίμης σὲ μιὰ γωνιά, πίσω ἀπὸ ἓνα τηλεγραφότυλο. Καὶ τὴν περίμενε, πότε θὰ βγῆ, μὲ μιὰ θανάσιμη ἀγωνία.

Ἡ παρδαλὴ κίνηση τοῦ δρόμου τὸν ἄφινε ἀδιάφορο. Καὶ φουρτουνιασμένος ἄλλαζε βήματα «ἐπὶ τόπου» καὶ ἀναβε τσιγάρα ἀπατωτὰ καὶ δάγκωνε νευρικά τὰ δάχτυλά του.

Πέρασε ὡς μιάμιση ὥρα, πού τοῦ φάνηκε χρόνος. Σὲ μιὰ στιγμή

βλέπει ν' ἀνοίγη ἡ πόρτα καὶ νά ξεπροβάλλη ἡ Μάγδα, ἡ πολυαγαπημένη του γυναικίουλα. Ἀπὸ πίσω τῆς ξεμύτισε ἡ φαλάκρα τοῦ συμβολαιογράφου, πού χάθηκε ἀμέσως μὲ τὸ βιαστικὸ κλείσιμο τοῦ θυροφύλλου.

Ὁ Μίμης κρύφτηκε πιὸ προσεχτικά. Καὶ τὴν εἶδε νά κοιτᾶ σὰ φοβισμένα πίσω καὶ μπροστά στοῦ δρόμο καὶ νά ξεκινᾶ γοργή. Καρφώθηκε στὴ θέση του σάν πληγωμένο θεριό. Νιώθει στεγνὸ καὶ πικρὸ τὸ στόμα του, τὰ πόδια του βαριά καὶ σάν ξένα, τὸ πρόσωπό του ψυχρὸ ἀπὸ κρύον ἰδρώτα. Ὡ πὼς τοῦ πονεῖ ἡ καρδιά καὶ πόσον ἐνοχλητικά τοῦ βουίζουν ταῦτιά! Ἔμεινε ἀκίνητος μερικὲς στιγμές, σκοτιητικὰ μὲ κόπο καὶ προσπάθει νά ἐπιταχύνῃ τὸ βῆμά του, γιὰ νά προφτάσῃ τὴν «ἀμαρτωλή». Πρέπει μὲ τὴν παρουσία του νά τῆς φανερώσῃ πὼς τὴν ἔχει παρακολουθήσει στὴν ὑποπτιὰ τῆς ἐπίσκεψῆς.

Περπατεῖ τρικλίζοντας. Σὰ σκιὲς θωρεῖ τοὺς διαβάτες, πού ἀνεβοκατεβαίνουν τὸν πολυσύχναστο δρόμο.

Τὰ καταφέρνει νά τὴν πλησιάσῃ λαχανιάζοντας ἐπώδυνα. Ἐκείνη μόλις τὸν εἶδε, ἀναπάντεχα, στοῦ πλευροῦ τῆς ξαφνιαίνεται· μὰ δὲν τὰ χάνει.

—Ἔσὺ σαι, Μίμη; Πὼς ἔτσι νωρίτερα σκόλασες σήμερα; τὸν ἐρωτᾶ μαλακά καὶ δῆθεν ἀτάραχα. Μὰ δὲν παίρνει ἀπάντησιν καὶ ἀντικρύζοντας τὸ μαυροπράσινο πρόσωπό του καὶ τὴ σκοτεινὴ σάν ἄγριου ζώου ματιὰ του, μένει ἀποσβολωμένη.

Ἐκεῖνος βαδίζει δίπλα τῆς βουβὸς σάν τάφος.

—Μὰ γιατί δὲ μιλάς; τοῦ λέει σὲ λίγο, παίρνοντας θάρρος. Μήπως στενοχωρέθηκες (καὶ διαστέλλει τὰ χεῖλη τῆς σὲ προσποιητὸ μείδιμα), γιατί πέρασα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀφεντικοῦ μου; Ἀδιαθέτησε σήμερα ὁ καφερός κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ γραφεῖο νωρίς. Μοῦ παραγγείλε νά τοῦ ἐτοιμάσω κάτι χαρτιά καὶ σκολώντας νά περάσω ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ νά τοῦ τ' ἀφίσω.

Ὁ Μίμης τῆς ρίχνει μιὰ πικρὴ, σὰ σαΐτιά, ματιὰ, ἐνῶ στοῦ πρόσωπό του ἓνας στυγνὸς σαρκασμὸς ἄπλωσε γωνιακὰ τίς γραμμὲς του.

Φτάσανε στοῦ σπίτι. Ἐκεῖνος σωριάστηκε σὲ μιὰ πολυθρόνα, μές στὴ μικρὴ σαλοτραπεζαρία τους. Ἐπαιρνε βαθεῖες ἀναπνοὲς θέλοντας ν' ἀπαλαχτή ἀπὸ τὸ τυραννικὸ καρδιοχτύπι καὶ τὸ ἀποπνιχτικὸ λαχάνισμα. Κ' ἡ Μάγδα μὲ χαμηλωμένα ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ μάτια στάθηκε ὄρθια ἀπέναντί του, ἂν καὶ κάτι περουνιάσματα τῆς βελδόνιζαν τίς πατοῦχες.

‘Ο Τάκης, τὸ πεντάχρονο ἀγοράκι τους, προβάλλοντας ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς κουζίνας ἀντικρύζει τὴν ἀλλαγμένην ὄψη τῆς μαννούλας του καὶ τὶς ἄγριες ματιῆς τοῦ μπαμπάκα του καὶ μαζεύεται φοβισμένο σὲ μιὰ γωνιά, ἀντὶ νὰ τρέξη νὰ τους ἀγκαλιάσῃ, σὰν κάθε φορὰ ποὺ τοὺς ἔβλεπε νὰ γυρίζουν ἀπὸ τὴ δουλιὰ τους. Διαισθάνθηκε πὼς κάτι κακὸ συνέβαινε.

Μερικὲς στιγμὲς συννεφιασμένης σιωπῆς περάσανε.

‘Ο Μίμης, σὰν ἔνωσε τὸ τρικύμισμα τοῦ στήθους του ἐλαττωμένο, σηκώθηκε, ἔκανε δυὸ βήματα πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναίκας τοῦ κ’ ἄρχισε νὰ τῆς ἀπευθύνει σὲ μανιασμένο τόνο καὶ μὲ πολλὴν ἀσυναρτησία πικρὰ παράπονα ἀνάκατα μὲ χοντρὲς παρατηρήσεις καὶ βαρειῆς ὕβρεις.

‘Η Μάγδα κατάπινε τὴν ὀργή της. Μὰ σὲ λίγο ἔχασε τὴν αὐτοσυγκράτησή της καὶ τρέμοντας τὸν πλησίασε καὶ τοῦπε μὲ μῖσος.

—Μόνο ἓνας τιποτένιος ἄνδρας βρίζει ἔτσι μιὰ γυναίκα, τὴ γυναίκα του...

‘Εκεῖνος ἔξω φρενῶν τὴν ἔσπρωξε ἀπότομα φωνάζοντας σὰ λυσσασμένος «ἄτιμη, πρόστυχη!»

—Κτῆνος, τοῦ φωνάζει κι’ αὐτὴ, ποὺ μόλις μπόρεσε νὰ κρατηθῆ νὰ μὴν πέσῃ.

Τὸ παιδάκι τους ζαρωμένο στὴ γωνιά του, κίτρινο, ἀξιολύπητο ἄρχισε νὰ κλαίῃ μ’ ἀναφυλλητά. Τὸ ἀμοιβαῖο μῖσος, ποὺ ξεδιάλιζε στὰ πῖο ἀγαπημένα του στὸν κόσμο πρόσωπα, σώριαζε χαλάσματα θλιβερά στὴν ἀκαταστάλαχτη ἀκόμα ψυχούλα του.

‘Η γριά ὑπηρετριά τους, ἡ βαρύκουη κυρὰ Μαρίνα, κοιτοῦσε μ’ ἔκπληξη καὶ τρόμο ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς κουζίνας τὴ σκηνὴ καὶ δάγκωνε τὰ μαραμένα χεῖλη της καὶ κουνούσε περίλυπα τὸ κεφάλι. “Υστερα πλησίασε τὸν Τάκη καὶ τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά της νὰ τον ἡσυχάσῃ. ‘Ο Μίμης, κάνοντας βηματισμοὺς καὶ κινήσεις τῶν χεριῶν, ποὺ μαρτυροῦσαν ἀπόγνωση, ἔρριξε πρῶτα κάτι ἀπειλητικὲς ματιῆς στοῦ παιδί του κ’ εἶπε κατόπιν μ’ ἄφατη κακία στὴ γυναίκα του:

—Δὲ θὰ τολμήσῃς ν’ ἀρνηθῆς πὼς ἀπὸ καιρὸ μ’ ἀτιμάζεις... Καὶ καταλαβαίνεις πὼς μαζί μου, μαζί μας (κ’ ἔδειξε τὸ παιδί, τὸν Τάκη) δὲ μπορείς πιά νὰ ζήσης.

Καὶ μαυροκόκκινος, σὰ νὰ πιγύταν, οὔρλιασε:

—“Αδειασέ μας λοιπὸν τὴ γωνιά... αὐτὴ τὴ στιγμὴ κιάλας... Ακούς; Φύγε ἀμέσως. Καὶ νὰ μὴ σὲ ματαΐδουν τὰ μάτια μου.

—Μὲ διώχνεις λοιπὸν, ἔ; Φεύγω... Πᾶμε, Τάκη μου, λέει σιγανὰ καὶ κάνει νὰ πλησιάσῃ τὸ παιδί.

—Μὴν ἀγγίξεις τὸ παιδί, λερωμένη... Τραβήξου ἀπὸ κεῖ... Μόνη σου θὰ φύγῃς... Πήγαινε στὸ φίλο σου... χάσου.

Καὶ τὴν ἔσπρωξε βίαια ὡς τὴν πόρτα καὶ τὴν ἔσπρωξε ὄξω στοῦ δρόμο, κλείνοντας πίσω της μὲ τρομαχτικὸ πάταγο τὸ ἀνοιγμένο θυρόφυλλο.

Τὸ κλάμα τοῦ παιδιοῦ ἔγινε τώρα ἀλάλητα σπαραχτικὸ.

*Ήταν ἀληθινὰ μητρικὴ ἡ ἀγάπη τῆς γριάς ὑπηρετριάς πρὸς τὸν Τάκη, ἀφότου μάλιστα φεύγοντας ἡ μάννα του τὸν ἔφισε στὰ χέρια της. Μ’ ὅλη της τὴν ἀκοίμητη φροντίδα ἀγκάλιασε τὸ ἐγκαταλειμμένο παιδάκι. “Ω! πόσο ματωνόνταν ἡ καρδιά της, ὅταν τὸ βλεπε νὰ κλαίῃ ἀπαρηγόρητα κάθε τόσο γυρεύοντας τὴ μαμάκα του καὶ νὰ σιγολαιῶνῃ ἀπὸ τὸν καημὸ του γιὰ τὴ στέρησή της καὶ νὰ μὴ ἔχη καμιὰ ὄρεξη γιὰ φαῖ ἢ γιὰ παιχνίδι καὶ νὰ μὴ μπορῆ νὰ κοιμηθῆ ὅσο θᾶπρεπε τὰ βράδια καὶ νὰ μὴ ἡμερεύῃ μῆτε ἀπὸ τὰ δικά της μῆτε ἀπὸ τοῦ πατέρα του τὰ τρυφερά λόγια καὶ χάδια. Καὶ γι’ αὐτὸ συχνὰ πετιόταν ἡ καημενούλα σὲ γειτόνους καὶ γνωστούς καὶ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ φροντίσουν νὰ μάθουν ποῦ δουλεύει ἡ διωγμένη κυρὰ της, γιὰ νὰ τῆς πηγαίη πότε-πότε κρυφὰ τὸ παιδί της, νὰ τὴ βλέπῃ «κ’ ἔτσι νὰ τοῦ σβύσῃ ἡ λαύρα».

Μὰ τὰ ἔχνη τῆς Μάγδας δὲ μπορούσαν νὰ βρεθοῦν. Μῆτε ὁ συμβολαιογράφος, ποὺ ρωτήθηκε, δὲν ἔξαιρε τίποτα, ἀφότου ἐκείνη τοῦφυγε. Καὶ τὸ μαρτύριο τῆς πικραμμένης γριάς ἦταν ἀνείπωτο, γιὰ τὴ συμπόνια της γιὰ τὸ ἀπαρηγόρητο παιδάκι πῆρε μὀρφὴ παθολογική. ‘Η σκουνοτουφλιασμένη της ὄψη ὀλοένα ζαρωνόταν περισσότερο.

Τελευταῖα τῆς ἔπεσε σὰν κεραυνὸς στοῦ κεφάλι ἐκεῖνο, ποὺ κρυφὰ φοβότανε. ‘Ο Τάκης ἔπεσεν ἄρρωστος βαριά.

‘Ο πατέρας του, ποὺ μ’ ὅλη τὴ στενοχώρια του πίστεψε πὼς τὸ παιδί θὰ συνειθίσῃ μὲ τὸν καιρὸ τὴ στέρηση τῆς μάννας του, τᾶχασε σὰν τὸ εἶδε στοῦ κρεβάτι. Στὴν πρώτη του συμφορὰ, στὸν ἀνυπόφορο χωρισμὸ του ἀπὸ τὴ γυναίκα του, ποὺ τόσο τὴν εἶχε ἀγαπήσει καὶ μ’ ἀφάνταστες προσπάθειες τὴν εἶχε κάνει δική του, ἦρθε τώρα νὰ προστεθῆ δεύτερη, ἡ ἀρρώστια τοῦ λατρεμένου τοῦ παιδιοῦ. Τὰ μεσημέρια καὶ βράδια ἔτρεχε σὰν τρελὸς ἀπὸ τὸ μαγαζί, γιὰ νὰ δῆ πὼς εἶναι ὁ Τάκης του. Καὶ δοκίμασε δυνατὸ ψυχικὸ κλονισμό, σὰν ἄκουσε ἀπὸ τὸ γιατρό, ποὺ τὸ εἶχε ἔξετάσει, πὼς τὸ παιδί ἔπαθε εἶδος μαρασμοῦ «συνεπεία βαθειᾶς καὶ συνεχοῦς μελαγχολία.» καὶ σὰν ἐπακόλουθό του μιὰ σοβαρὴ καρδιακὴν ἐξάντληση κι’ ἀρρυθμία.

Καί απόφασισε νά κάνη επίτελους εκείνο, πού από καιρό τοῦ πρότεινε ἱκετευτικά ἢ γριά ὑπηρετριά του : νά ἐρευνήσῃ κι' αὐτός γιά τή διαμονή τῆς γυναίκας του. Ἐπειτα ἀπό πολλές ἀναζητήσεις ἔμαθε ἀπό τήν ἀστυνομία, πῶς ἡ Μάγδα ὑπηρετοῦσε σάν οἰκονόμος σέ κάποιο ἀρχοντόσπιτο, σέ μιὰ κοντινὴν ἐπαρχιακὴ πόλη. Κ' ἔβαλε τὴν κυρὰ Μαρίνα νά τῆς τηλεγραφήσῃ, στή διεύθυνση πού τοῦ δώσανε, ἔτσι : «Ἐλάτε ἀμέσως, παιδί σας ἄρρωστο βαρειά».

Λογάριαζε ὁ Μίμης πῶς ἂν ἀποδεχόταν ἡ γυναίκα του τὴν πρόσκληση κι' ἀποφάσιζε τὸ ταξίδι, θάρχότανε σήμερα τὸ βράδυ μὲ τὸ τραῖνο τῶν Πατρῶν. Καί πόσο λαχταριστὰ ποθοῦσε, τὸ ἔνοιωθε, τὸ γυρισμό τῆς, ὄχι γιά τὸ παιδί του μονάχα, μὰ καί γιά τὸν ἑαυτό του! Γιατί κάτι σὰ μετανοιωμὸς τοῦ δημιουργοῦσε συχνὰ στιγμὲς ἀβάσταγης ὀδύνης.

Τὸ μικρὸ δωμάτιο τοῦ Τάκη ἀνάδινε τὴ μελαγχολία πού ἀφίνει τῆς ἀρρώστιας ἢ καταθλιφτικῆς παρουσίας. Ὁ ἀγέρας του ἦταν βαρὺς κι' ἀποκρουστικός. Τὸ βραδυνὸ φῶς μέσα ἐκεῖ πολὺ λίγο.

Τὸ νύχτιο ρίγος εἶχε ἀρχίσει ν' ἀπλώνεται στ' ἄψυχα καὶ στίς ψυχές. Τὸ σκοτάδι ἄνοιγε τίς φτερουγές του, γιά νά σκεπᾶσῃ τὴ Γῆ.

Ἡ κυρὰ Μαρίνα ἄναψε τὸ ἀδύνατο ἠλεκτρικὸ τῆς καμαρούλας. Τὸ κίτρινο προσωπάκι τοῦ Τάκη πῆρεν ἐντονώτερη χλωμάδα καὶ τὰ κατακόκκινα μάτια του ἀντιφεγγίσανε.

Μιὰ δυσφορία ἀσυνήθιστη ἔδερνε ἀπόψε τὸ ἄμοιρο παιδάκι, πού στριφογύριζε στὸ κρεββάτι του. Πότε - πότε τοῦ ξέφευγε κάποιος βαθὺς ἀναστεναγμὸς. Κάποτε παραμιλοῦσε ἢ μονολογοῦσε καὶ στὰ λεγόμενά του ξεδιάλιζε κανεὶς συχνὰ τὴ λέξη «μαννούλα».

Ἡ γριά καθότανε κοντὰ του σκοτεινὴ κι' ἄλαλη. Συχνὰ τοῦ ἀνέβαζε τὴν πεσμένη κουβέρτα ὡς τὸ λαιμὸ του. Δὲν ἄκουε ἢ φτωχὴ τὰ παραμιλητά του, μὰ ἐμάντευε τὸ περιεχόμενό τους. Γιατί ἀπὸ καιρὸ σέ καιρὸ ἔνοιωθε στὸ σβέρκο τῆς τὸ μπράτσο τοῦ Τάκη, πού τραβοῦσε τὸ κεφάλι τῆς κοντὰ του καὶ τῆς ἔλεγε στὸ αὐτί, γιά ν' ἀκούσῃ :

— Πές μου πότε θὰ γυρίσῃ ἡ μαννούλα; Πές μου τὴν ἀλήθεια, κυρὰ Μαρίνα, νά ζήσης... Θάρθῃ ἔτοῦτο τὸ βράδυ; θάρθῃ;

Ἐκείνη κουνοῦσε καταφατικὰ τὸ κεφάλι, τοῦ χαμογελοῦσε βεβιασμένα, τὸ καθησύχαζε, ἐνῶ ἡ καρδιά τῆς φαρμάκωνόταν ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία γιά τὴν ἀπόφαση, πού θ' ἄπαιρνε ἡ Μάγδα. Κ' ἔσκυβε καὶ τοῦ φιλοῦσε τὰ λιγνά, τὰ κερωμένα χερᾶκια του.

Πέρασαν μερικὰ λεπτά. Ψάχνοντας ὁ Τάκης τὰ μαλλιά του λέει πάλι στὸ αὐτί τῆς βαρύκουης γριάς :

— Νά, χάλασε πάλι ἡ χωρίστρα μου... Χτένισέ με, κυρὰ Μαρίνα. Ἄν ἔρθῃ ἀπόψε ἡ μαννούλα, δὲν πρέπει νά μὲ βρῇ ἔτσι. Δὲ θυμᾶσαι τί μοῦλεγε πάντα; «Θέλω νά σὲ βλέπω ὁμορφο, ἀγόρι μου»...

Ἡ γριά πετάχτηκε στὴν κουζίνα, γιά νά σφογγίσῃ τὰ μάτια τῆς, πού βούρκωσαν, καὶ γιά νά φέρεῖ τὴ χτένα καὶ μιὰ πετσέτα βρεμένη στὴν ἄκρη. Γύρισε, τοῦ δρόσισε τὸ πρόσωπο, τοῦ ὕγρανε λίγο τὰ μαλλιά καὶ τὸ χτένισε. Πέρασε κατόπιν στὴ σαλοτραπεζαρία, γιά νά τοῦ ἐτοιμάσῃ τὸ γάλα του. Κάτι μαῦρα προαισθήματα τῆς πλάκωναν τὴν καρδιά. Καὶ γιά ν' ἀνακουφίζεται ἀπὸ τὸ βάρος τους ξεσποῦσε, κάθε λίγο, σὲ μυστικὲς σύντομες προσευχές : «Θεέ μου, γλύτωσέ το, φανέρωσε τὴ μάννα του».

Γύρισε κοντὰ του μὲ τὸ φλυτζάνι στὸ χέρι. Ὁ Τάκης φαινόταν τώρα πῶς κοιμᾶται βαθιά· κ' ἔκανε ἓνα ροχαλητό, πού ἂν εἶχε γερά αὐτιά ἢ γριά καὶ τὸ ἄκουε, θὰ τῆς φαινόταν ἀνησυχητικό. Μὰ κ' ἔτσι μύριοι φόβοι σὰ φίδια σφίγγανε τὴν ψυχὴ τῆς· δὲν τῆς ἄρρεσε τὸ γοργὸ ἀνεβοκατέβασμα τοῦ στήθους τοῦ παιδιοῦ.

Ξάφνου ἀνοίγει ἡ πόρτα. Μπαίνει ὁ Μίμης καὶ μὲ τίς μύτες τῶν ποδιῶν προχωρεῖ πρὸς τὸν ἄρρωστο. Στέκεται κοντὰ στὸ κρεββάτι του καὶ μὲ τὴ ματιὰ ρωτᾷ τὴν ὑπηρετρία γιά τὴν κατάστασή του. Ἐκείνη μὲ τὸ δάχτυλο κάθετα στὰ χεῖλη τοῦ συστήνει σιωπὴ καὶ μὲ μιὰ κίνηση τῆς κεφαλῆς ἐγκαρτέρηση.

Μετὰ ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἄνοιξε ὁ Τάκης τὰ ματάκια του. Ὁ πατέρας τοῦ φίλησε τὸ μάγουλο, τοῦ χαϊδέψε τὸ μέτωπο. Τρόμαξε βλέποντας μὲ πόση δυσκολία ἀνάσαινε τὸ φτωχὸ καὶ πόσο σβηστὸ ἦταν τὸ βλέμμα του.

Τὸ παιδί μὲ τὸ χερᾶκι του τρεμάμενο τραύηξε πιὸ κοντὰ του τὸν πατέρα του. Ἐπεῖνος τὸ πῆρε στὴν ἀγκαλιά του.

Ἐνα διακριτικὸ χτύπημα ἀκούστηκε στὴν πόρτα. Πῆγε κι' ἄνοιξε ἢ γριά, πού ἄρχισε ἄεφανα νά ξεφωνίζῃ :

— Τάκη, ἡ μαννούλα σου, ἦρθε, νά τὴν ἢ μαννούλα σου...

Δειλὰ προβάλλει ἡ Μάγδα. Χλωμὴ, μαυρόντυτη, μ' ἐνὸς φόβου τὸν ἴσκιο σκορπισμένο στὰ μάτια τῆς, τρέμοντας πλησιάζει στὴν κλίνη.

— Τί ἔχει τὸ παιδάκι μου; τί ἔχει; σιγολέει βουρκωμένη καὶ σκύβει καὶ τὸ φιλεῖ μὲς στὴν πατρικὴ του ἀγκάλη.

— Μαννούλα, ἦρθες πιά; λέει μὲ κόπο λαχανιάζοντας ὁ Τάκης. Κ' ἓνα ξεβαμμένο χαμόγελο ἄνθισε στὰ μαβιά χεῖλη του.

Ἄπλώνει καὶ τῆς ἀγκαλιάζει τὸ λαϊμὸ ψιθυρίζοντας : Τώρα σὰς ἔχω... καὶ τοὺς δυὸ... ἐδῶ... κοντά, κοντά μου...

Ἔνας σπασμὸς τὸν τραντάζει. Τὰ χεράκια του πέφτουν χαλαρωμένα Πετάχτηκε ἡ μάννα του ὀρθή. Τὸ ἀφίνει ἀπὸ τὰ χέρια του ὁ Μίμης. Τὸ κοιτοῦν κ' οἱ δυὸ τους μουγγοὶ ἀπὸ τῆ φρίκη. Βλέπουν τὰ μάτια του γυαλένια, τὸ στόμα του στραβωμένο καὶ μισάνοιχτο. Νιώθουν νὰ μερμηγκιάζει τὰ μέλη τους καὶ νὰ παγώνη τὴν καρδιά τους ἡ φοβερὴ παρουσία τοῦ θανάτου.

Θὰ πέρασαν πολλές στιγμὲς νὰ συνέλθουν κάπως.

—Νὰ τι κάναμε, ἐγὼ κ' ἐσύ... ψιθύρισε ὁ Μίμης κοιτώντας τὴν ἀφαιρεμένα, χαμένα, χαζά. Καὶ μὲ χέρι παγωμένο ἔσκυψε κ' ἔκλεισε τάνοιχτὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ του, ἐνῶ μιὰ τρεμούλα ταραίζει τὸ κορμί του καὶ τὰ δάκρυα γεμίζουν τὶς παρειές του.

—Ἄδικοχαμένο μου παιδάκι, ὠλόλυξε κεραυνωμένη ἡ Μάγδα κ' ἔσκυψε τὸ πρόσωπό της ἀπάνω στὸ στηθάκι, πού ἔπαψε πιά ν' ἀνεβοκατεβαίνει σὰν κυματισμένη θάλασσα.

Ἡ βαρύκουη γριά, πού στεκόταν σὰ «στήλη ἄλατος» καὶ παρακολουθοῦσε, ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ ξέσκεπο ποδαράκι τοῦ Τάκη, πέταξε μιὰ σπαραχτικὴ κραυγὴ καὶ σωριάστηκε στὸ πάτωμα, κοντὰ στὸ κάτω μέρος τοῦ κρεβατιοῦ.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

Ἐλισσάβητ καὶ Μάκβεθ τῆς ρήγισσας
Ἡλέκτρα, Στέλλα, Ἡρώ τοῦ πόνου κόρες
ἔμπνώντας τῆς χαρὲς τους καὶ τῆς μπόρες
ἔζησες, χάρηκες, πόνεσες, ρίγησες.

Ζωντάνεψες στῆς γῆς τῆς σκλάβες ὦρες
ὦρες ποῦ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἐτρύγησες
καὶ τῆς καρδιές μας γιόμισες. Καὶ ζύγισες
φτεροῦγες στῆς ψυχές μας χρυσοφόρες

κι' ἀπὸ τῆ γῆ προσκυνητὲς στὰ Πιέρια
τῆς πῆρες μὲ τὸ κλάμμα σου ἢ τὸ γέλοιο,
στῆς Τέχνης τῆς ἱέρειες πρώτη ἱέρεια.

Προχώρα στὸ ἀκριβό σου τὸ Εὐαγγέλιο
αἶμα ἢ δροσιὰ κι' ἂν στάζει κάθε γράμμα,
κι' ὅλη ἡ ζωὴ σου εἶναι στὴν Τέχνη τάμα.

Κορωπί 16 Νοεμβρίου 1939

Π. Λ. ΜΙΧΑΗΛ

ΝΕΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

Ο ΝΑΣΟΣ ΜΑΣ

—Γειά - χαρὰ παιδιά!

Ἐμπαινε ὁ Νάσος στὸ φτωχὸ καφενεδάκι μας καὶ νόμιζες πὼς ἔμπαινε ἀνοιξιὰτικο ἀγέρι· λύπες, σκοτοῦρες, βάσανα ἔφευγαν κυνηγημένα στὸν ἔρχομό του· γιὰ τὸν καθένα μας εἶχε κ' ἓναν γλυκὸ λόγο, βάλασμα στὶς πονεμένες ψυχές μας... καὶ νὰ πῆς ὅτι αὐτὸς ἦταν εὐτυχισμένος! περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μας τὸν εἶχε τσαλαπατήσει ἡ ζωὴ, μὰ τὸ χαμόγελο δὲν ἔλειπε ἀπ' τὰ χεῖλια του.

—Γιὰ - χαρὰ παιδιά! κ' ὅλοι γινόμασταν πραγματικὰ παιδιά, πέρναμε τὴ ζωὴ, τὴν κοσκινίζαμε, βρίσκαμε κἄνα-δυὸ σπόρια γερά... κ' ἀπ' αὐτὰ φύτρωνε χαρὰ! χαρὰ! ὅση ποτὲ δὲν φανταζόμασταν.

—Γειά - χαρὰ! παιδιά! ἦρθε καὶ σήμερα μὲ τὸ ἱκανοποιημένο ὕφος του, κ' ἄς τὸν εἶχαν διώξει ἐδῶ καὶ μιὰ βδομάδα ἀπ' τὸ παραγγελιοδοχικὸ γραφεῖο πού δούλευε.

—Τάσο! πετάξου μιὰ στιγμὴ στὴ «Μονμάρτη» ἔμαθα ὅτι ζητᾶνε τζαζμπαντίστα κ' ὁ φουκαρᾶς ὁ Τάσος πετάχτηκε ἀπ' τὴν καρέκλα σὰν νὰ τὸν τσίμπησαν χιλιάδες βελόνες... ἔξεχασε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ κ' ὄλας ἦταν λοιπὸν νὰ μὴ τὸν ἀγαπᾶς τὸν Νάσο, μ' ὅλα τὰ χάλια του φρόντιζε καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους.

Τράβηξε κἄνα - δυὸ γουλιές ἀπ' τὸ οὐζάκι πού τὸ γκαρσόνι ἀπόθεσε μπροστὰ του κ' ἄρχισε σὰν κάθε βράδυ μὲ τὸ χαμόγελο στὸ στόμα.

—Ἄκουστε παιδιά νὰ σπάσετε κέφι! σήμερα ἓνας γνωστὸς μ' ἔστειλε νὰ ζητήσω δουλιὰ σ' ἓναν θίασο ποῦφευγε γιὰ τουρνέ στὶς ἐπαρχίες, ἓνας εἶχε ἀρρωστήσει ξαφνικὰ καὶ ζητοῦσαν ἀντικαταστάτη.

«Ποῦ ξέρεις, μπορεῖ νὰ ἔχῃς ταλέντο!» εἶπα στὸν ἑαυτό μου καὶ πῆγα. Τοὺς βρῆκα μαζεμένους σ' ἓνα δωμάτιο πού βρώμαγε χνώτα, μούχλα, καὶ παλιόρουχα, κἄναν πρόβες τὸν «Μάκβεθ», ἦταν τὸ πρῶτο ἔργο πού θὰ ἀνέβαζαν στὸ Αἴγιο, μιὰ ξανθειὰ μὲ ξεπλυμένα μάτια ἀπάγγελε μὲ στόμφο... «Καθήσατε κύριοι (τὴν ἀκουσα καὶ κάθησα κ' ἐγὼ σ' ἓνα σκαμνὶ πού βρῆκα μπροστὰ μου)... ὁ σύζυγός μου ὑπόκειται συχνὰ εἰς τοῦτο, ἐκ νεότητος τὸ ἔχει, ἂν πολὺ τὸν προσέχετε θὰ τὸν στενοχωρήσετε καὶ θὰ αὐξήσετε τὸ κακόν... τρώγετε χωρὶς νὰ προσέχητε. Εἶσαι ἀνήρ!...

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἕνας χοντὸς μὲ γκρίζα μαλιὰ ριγμένα πίσω μὲ εἶδε ξαφνικά καὶ τὴν σταμάτησε μὲ ἕνα νόημα (θάταν φαίνεται, ὁ διευθυντὴς τοῦ θιάσου) ἅμα τοῦ εἶπα τὸ λόγο τοῦ ἐρχομοῦ μου.

—Ἐξακολούθησε σὺ, νὰ δοῦμε τι ξέρεις, πὲς τὴν ἀπάντησή τοῦ Μακβεθ «Ναί! καὶ ἀτρόμητος! διότι τολμῶ νὰ βλέπω ἐκεῖνο τὸ ὄποιον καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον ἤθελε πτοήσει...» ἔβαλα ὅλα τὰ δυνατά μου καὶ τὸ εἶπα, ἀλλὰ τί ἦταν αὐτό! χάλασε ὁ κόσμος ἀπ' τὰ γέλια, ὁ χοντρός μάλιστα κράταγε τὴν κοιλιὰ του μὲ τὰ δύο του χέρια κ' εἶχε κοκκινήσει τόσο ποῦλεγε πὼς θὰ τοῦρθη συγκοπή!

Πλατὺ τὸ γέλιο ἀντήχησε καὶ στὸ φτωχὸ καφεενδάκι μας, ποῦ ἦταν κ' ὁ φουκαρὰς ὁ Τάσος νὰ σκάσει λίγο τ' ἀχείλι του, γελοῦσαμε... γελοῦσαμε, ποῦ τὰ βρήκαμε τόσα γέλια καὶ δὲν θὰ παύαμε ἂν δὲν ἔπιανε τὸ Ντῖνο ἐκεῖνος ὁ ξερόβηχας ποῦ τοῦ σπαράζει τὸ στήθος καὶ τὴν καρδιά μας...

Ἄλλος φιλαράκος κ' αὐτός, τώρα τελευταῖα τῶς ρίξει στὴν ποιησὴ, τὸν παρακάλεσαμε νὰ μᾶς πῆ κανένα στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε μὰ γιὰ τὸ χατίρι τοῦ Νάσου (πάντα τοῦ Νάσου) ὑποχώρησε τ' ἄσπρα μακρὰ δάχτυλά του τρέμαν νευρικά καθὼς ξεδίπλωνε ἕνα φύλλο χαρτί ποῦ βγαλε ἀπὸ τὴ μέσα τσέπη τοῦ σακακιοῦ του, ὅλοι εἴχαμε μείνει μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ μπροστὰ στὴν πρωτόγονη συγκίνησή του... κ' ἄρχισε

Ἦ ἄστρο τῆς ἀγάπης μου λαμπρὸ
σὺ ποῦ εἰς τὸν ἑναστρο οὐρανὸ
τ' ἄλλα τ' ἄοτέρια κοροῖδεύεις
καὶ τὸν ἑαυτὸ σου ἐπαινεύεις...

μὲ βία κρατούσαμε τὰ γέλια μας, μὰ ποῦ νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Μένης αὐτὸς ἦταν σὰν νὰ μὴ βρισκόταν μαζὺ μας... ἅμα τελείωσε σὰν νὰ ξύπνησε ἀπὸ λήθαργο, κοίταξε τὶς φυσιογνωμίες μας καὶ μπορεῖ νὰ διέκρινε τὸ γέλιο στὰ μάτια μας, γιὰ τὴν μιὰ πλέρια ἀπογοήτευση ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπό του.

—Δὲν ἦταν καὶ ἄσκημο, εἶπε ὁ Νάσος, μασώντας τὰ λόγια του.

Ἐγὼ δὲν εἶχα καμιὰ ὄρεξη νὰ γελάσω, θυμήθηκα τὸν Σωκράτη ὅταν ρώτησε τοὺς ποιητές: τί καταλάβαιναν ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔγραφαν καὶ συλλογίζομουν ὅτι ὁ Μένης μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ περισσότερο ποιητὴς ἀπὸ μερικοὺς ποῦ γράφουν καλοὺς στίχους... γιὰ τὴν αἰσθάνεται.

Ἐκείνη τὴ στιγμή μῆκε ὁ Τάσος καταχαρούμενος, τὸν εἶχαν προσλάβει τζαζμπαντίστα, κ' ἀφοῦ μᾶς κέρασε ἀπὸ ἕνα οὐζάκι τράβηξαμε γιὰ τὰ σπίτια μας... δὲν ξέρω τί ἔπαθα ἐκεῖνο τὸ βράδυ...

δὲν μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ... νόμιζα ὅτι εἶχα πάντα μπιστά μου τὴν ἀπογοήτευση ποῦ ἦταν ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο τοῦ Μένη.....

Ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσω καὶ ποῦ νὰ τελειώσω· δέκα χρόνια ζωῆς, σίφουνας τραχὺς μᾶς συνεπῆρε μᾶς ἀνακάτεψε καὶ δὲν βρίσκουμε ἄκρη... δέκα χρόνια ἄρκεσαν γιὰ νὰ μᾶς ἀλλάξουν ὀλότελα, λὲς καὶ μπερδεύτηκε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς, λὲς καὶ κάποιος τέρας μυθικὸ γιὰ ἐκδίκησὴ τῆς μᾶς ἄρπαζε ἕναν - ἕναν καὶ μᾶς ἐξέταζε.

—Ἐσὺ εἶσαι ἀπογοητευμένος, δὲν ἔχεις καμιὰ ἐλπίδα νὰ πετύχῃς; ἔ! καὶ τσοῦπ καὶ τὸν κάθιζε σὲ ὀλόχρυσο θρόνο.

—Κι' ἐσὺ δὲν τὴν φοβάσαι τὴ ζωὴ, νομίζεις πὼς εἶσαι δυνατός;... μιὰ κλωτσιὰ καὶ τὸν γκρέμιζε στὰ τάρταρα...

Καὶ πρῶτα - πρῶτα μᾶς ἄφησε χρόνια ὁ φουκαρὰς ὁ Ντῖνος, τὸ σπαραγμένο στήθος του ἀπόκανε νὰ κράζῃ... τότε ἤμασταν ἀκόμη μαζὺ... ὅλοι παραστεκόμασταν ὅταν τὸν ἔχωσαν στὴν κρῦα γῆ... πάνω ἀπ' τὸ μνήμα του βάλουμε μιὰ πλάκα μὲ στίχους, τοὺς εἶχε γράψει φυσικὰ ὁ Μένης, ἦταν πάλι ἄτεχνοι, μ' αὐτὴ τὴ φορά δὲν εἴχαμε ὄρεξη γιὰ γέλια... μπορῶ νὰ πῶ πὼς μᾶς ἄρεσαν ἔλεγαν αὐτὸ ποῦ αἰστανόμασταν...

Ἡ ταφὴ τοῦ Ντῖνου ἦταν κ' ἡ τελευταία συνάντησή μας... πῆγα δύο φορές ἀκόμα στὸ καφεενδάκι μας, τὴ μιὰ φορά βρήκα τὸ Μένη μοναχό, πιὸ ἀδύνατο, πιὸ ἀπελπισμένο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορά... τὴ δεύτερη δὲν βρήκα κανέναν... ἀπὸ τότε οὔτε τοὺς ξανάειδα, μὲ τὰ χρόνια ἔσβυσαν ἀπ' τὸ μυαλό μου, κ' ἔμελλε μιὰ φημερίδα, ἡ ἴδια ἐφημερίδα νὰ μοῦ τοὺς θυμίσῃ καὶ νὰ βάλῃ τελεία καὶ παύλα σ' αὐτὴ τὴν ἀξιοθρήνητη ἱστορία...

Στὴ δεύτερη σελίδα τῆς ἔγραφε κριτικὴ γιὰ τὴν τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Μένη Τ... τὴν χαρακτήριζε γιὰ τὴν καλύτερη ποῦ φάνηκε στὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια...

Στὴν τετάρτη σελίδα, μιὰ μικρὴ, μιὰ τόση δὲ μικρὴ εἰδησούλα ἔγραφε «Ἡυτοκτόνησε χθὲς ὁ Ν. Περίδης βληθεὶς διὰ σφαίρας περιστρόφου, διεπιστώθη ὅτι ἔπασχεν ἐκ νευρασθενείας».

Κι' ὁ Ν. Περίδης ἦταν ὁ Νάσος μας, ὁ Νάσος ὁ εὐθυμος, ὁ πάντοτε εὐχαριστημένος ἀπ' τὰ ξεροκόματα ποῦ τοῦ πετοῦσε ἡ ζωὴ, αὐτὸς ποῦ μᾶς ἐμψύχωνε τότε... ποῦ γλύκαινε μὲ τὸ γέλιο του τὶς ἀχαρες ζωὲς μας.

ὑπὸ μῆνα θε' μῆνα

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΜΑΣ

Η ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

Ἡ γνωστὴ καλὴ τύχη ποῦ εἶχε μὲ τὴν ποιητικὴν του συλλογὴν ὁ ἀλησμόντος φίλος μου, ὁ Δενδρινός, φέρνει στὴν ἐπικαιρότητα ἕνα ζήτημα ποῦ σχετίζεται ἄμεσα μὲ τοὺς λογοτέχνες μας καὶ μὲ τὴν ἐργασία τους, ἢ τουλάχιστο μὲ μιὰ ὀρισμένη κατηγορίαν ἀπ' αὐτοὺς κι ἕνα εἰδικὸ μέρος ἀπὸ κείνη. Τί γίνονται τὰ ἔργα ποῦ οἱ συγγραφεῖς δὲν πρόφτασαν νὰ τὰ τυπώσουν οἱ ἴδιοι, ἔπειτ' ἀπ' τὸ θάνατό τους; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἔχει ἀπασχολήσει τὴν διανοούμενη Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ γλυκοχάραμα σχεδὸν τῆς λογοτεχνίας της, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Σολωμοῦ. Λογῆς λογῆς διαδόσεις καὶ μυθοπλαστικὲς κυκλοφορήσανε, πιστεύτηκαν ἢ ἀναιρέτηκαν (ἴσως μάλιστα ἢ παράδοση τῆς περιστασης αὐτῆς νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἀκόμα στὰ φιλολογικὰ ὑποστρώματα), σχετικὰ μὲ τὰ κατὰ λοιπα τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ. Οἱ ἔρευνες ποῦ ἔγιναν γύρω ἀπὸ τὸ σημεῖο τοῦτο ἐβάλαν τὰ πράγματα στὴ θέση τους ὀριστικὰ καὶ σήμερα ξέρουμε πὼς δὲν πρέπει νὰ ὀνειρευόμαστε κρυμμένους θησαυροὺς πρὸς ἐκείνη τὴν περιοχὴ. Δεύτερο σχετικὸ, καὶ ἐξίσου σημαντικὸ μὲ τὸ προηγούμενο, παράδειγμα εἶναι τὰ χειρόγραφα τοῦ Βηλαρά. Ὅταν πέθανε, λέει, ὁ ποιητὴς, μάζεψαν ὅσα χαρτιά του βρῆκαν καὶ τὰ κάψανε, θυσιά στὸν ἀγνωστὸν τους "Ἡφαίστο. Καλὰ ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ τὰ μικρόβια τοῦ πολέμαρχου ἐκείνου τῶν Γιαννίνων, ἀλλὰ ποιὸς θὰ μᾶς παρηγορήσῃ ἐμᾶς ἂν μέσα στὸ σωρὸ τὶς ἀχρεῖαστες φυλλάδες καὶ τὰ δεφτέρια γίνανε στάχτη καὶ μερικοὶ σίχοι του, ἕνα ἔστω ποιήμα του, ἀντάξιο τῶν σολωμικῶν δεκαπεντασυλλάβων;

"Ἄς ἀφήσουμε ὅμως τὴν προϊστορίαν τῶν γραμμάτων καὶ τὰ πρῶτα βήματα τῆς τέχνης μας γιὰ νὰ ρθοῦμε σὲ κοντινότερα χρόνια, στὰ σημερινά. Ὁ κατατρεγμὸς τῶν μεταθανάτιων ἔργων ἐξακολουθεῖ, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ οἱ αἰτίαι, πολὺπλοκαί, διατηροῦνται ἀκόμα. Μοῦ ἔτυχε νὰ γνωρίσω κάποτε ἕναν γιατρό, ἕναν ἀκτινολόγόν, ποῦ μοῦ ἔδειξε τὰ ποιήματα τοῦ πεθαμένου ἀδερφοῦ του, ἐνὸς ἐρασιτέχνη. Τὸν ἐβεβαίωσα πὼς μποροῦσε νὰ τὰ βγάλει σὲ τόμο χωρὶς νὰ φοβηθῆ τὴν γελοιοποίησιν. Καὶ ὅμως δὲν τὰ εἶδα νὰ βγοῦνε ποτέ, μολονότι ὁ ἄνθρωπος φαινόταν πὼς μποροῦσε νὰ διαθέσῃ τὰ ἀνάλογα χρήματα. Τί νὰ ὑποθέσουμε, πὼς τὸ κριτήριον τῆς τέχνης εἶταν σ' αὐτὸν αὐστηρότερον ἀπ' τὸ δικὸ μου ἢ πὼς ἡ ἀδερφικὴ στοργὴ εἶχε μὲ τὸν καιρὸ ἀτονήσει; Ἄλλοτε ἔμαθα πὼς ἕνας ἄλλος ἀδερφὸς πεθαμένου ποιητῆ, προσώπου ὄχι ἀσήμαντου μὲς στὴν τελευταίαν δεκαετίαν μας, δέχθηκε συνεισφορὰς ἀπὸ φίλους τοῦ μακαρίτη ἢ τοῦ ἔργου του, χωρὶς στὸ μεταξύ—καὶ περᾶσαν

χρόνια—νὰ ἐκτυπώσῃ τὴν ἀνέκδοτην ἐργασίαν γιὰ τὴν ὁποία ἔγινε κι ὁ ἔρανος. Σὲ ποῖο κουτί νὰ κοιμοῦνται τώρα, ἀσφαλισμένα ἢ ἐκτεθειμένα στὴ φθορὰ, τὰ τελευταῖα σκιρτήματα μιᾶς καρδιάς; Κι ὅταν τ' ἀδέρφια τὰ ἴδια ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν τελευταίαν θέλησιν, ρητὴ ἢ ὑπονοούμενη, τοῦ ἀγαπημένου τους, τί μποροῦμε νὰ περιμένουμε ἀπ' τοὺς παραέξω; Γνωστὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς τυχαῖαι ποιήτρια τῶν ἡμερῶν μας ἄφησε κάπου πεθαίνοντας μαζί μὲ τὴν ἀλληλογραφίαν κι ἕνα μισοτελειωμένο, θαρρῶ, μυθιστόρημά της. Τί ν' ἀπόγινε τάχα τὸ ἀπροστάτετο χειρόγραφο; Γιὰ ἐκτύπωσίν του ποῦθενὰ δὲν ἄκουσα νὰ γίνεταί λόγος. Θυμοῦμαι ἀκόμα ἕναν πεζογράφον ποῦ ἔφυγε νεώτατος ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ποῦ τὸ τελευταῖόν (γιατὶ ὄχι καὶ τὸ καλύτερον;) πεζὸν τοῦ ἔμεινε ἀδημοσίετο. Τυχαῖα εἶχα μάθει αὐτὴ τὴ λεπτομέρεια, ὁ λόγος τὸ ἔφερε νὰ τὴν ἀναφέρω ἐδῶ. Στὸ μεταξύ ἡ οἰκογένεια τοῦ νεκροῦ ἀλλάξε διαμονή, κατένευσε δὲν ξέρει ποῦ βρίσκονται σήμερα, πὼς νὰ πληροφορηθοῦμε λοιπὸν ἂν τὸ γέννημα τοῦ ἀγαμοῦ νέου ὑπάρχει στὴ ζωὴ;

Μνημονεύω συγκεκριμένα παραδείγματα μόνο γιατί παρουσιάζουν ποικιλία περιπτώσεων καὶ γιατί κάνουν τὶς ἀπόψεις παραστατικώτερες. Ἡ οὐσία μένει μιὰ: τὰ ὀρατὰ ποῦ ἀφήνουν πίσω τους οἱ πολὺπαθοὶ γονιοὶ οἱ λεγόμενοι συγγραφεῖς δὲ βρίσκουν ἔπειτα ποῦθενὰ ὑποστήριξιν. Ἄμα λείπει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἴδιων τῶν δημιουργῶν ποῦ τοὺς ἔδωσαν μορφήν καὶ πνοήν, τὰ ὄντα αὐτὰ ποῦ εἶναι κιόλας ἔτοιμα νὰ ζήσουν, ποῦ δὲν τοὺς λείπει παρὰ τὸ τυπογραφικὸ μελάνι γιὰ νὰ κινηθῆ μέσα τους κάτι ὅμοιον μὲ τὸ αἷμα, μένουν σὲ μιὰ κατάστασιν ὄχι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν νεκροφάνειαν. Ποῖο ἀντικείμενον στὸν κόσμον εἶναι τόσο λίγο ἱκανὸν ν' ἀμυνθῆ μὲ τὴν ἀντίστασίν του, τόσο πολὺ πρόσφορον στὸν ἀκαριαῖόν ἐξαφανισμόν του, ὅσο μερικὰ φύλλα γραμμένου χαρτιοῦ ποῦ ἔχει ἀφομοιωθῆ πιά μὲ τὸ χῶμα ὁ πρῶτος κάτοχός των, ὁ θησαυροφύλακάς των; Ὅτι γιὰ κείνον ποῦ τὰ ἔγραφε, ποῦ ἀποτύπωσε ἀπάνω τους μὲ τὰ εἰκοσιτέσσερα γράμματα τὴν αὐθεντικώτερον φυσιογνωμίαν του, ἀποτελοῦσε τὸ πολυτιμότερον κεμήλιον τῆς ζωῆς του, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐμφανίζεται ἀργότερα στοὺς ἄλλους σὰ μιὰ ἀνεξήγητη, δίχως ἄλλο παθολογικὴ ἀπασχόλησιν τοῦ συχραμένου. Μπορεῖ νὰ τὸ φυλάξῃ κάποιος καὶ νὰ τὸ δείχνουν σὰν περιέργον πότε πότε, μὰ κι ἂν ὑποθεθῆ πὼς ξεχάστηκε κάποιος, πὼς χάθηκε, δὲ θὰ σκοτιστοῦνε περισσότερο μαζί του. Ἡ σαρκοφάγος τοῦ νεκροῦ, ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε ὅπου θὰ γλύτωνε τὴν ἀθάνατον οὐσίαν, τὴν ψυχὴν του, ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν τῶν ἀδιόφορων χρόνων καὶ τῶν αἰώνων, ὅλη αὐτὴ ἡ δραματικὴ συγκέντρωσιν τῶν ἀκριβῶν στιγμῶν σ' ἕνα τετράστιχον ἢ μιὰ παράγραφον, ἐρχεται μέρα ποῦ γίνεταί βαρκοῦλα παιγνιδιοῦ ἢ φλόγα τῆς πρὸ μικρῆς διαρκείας. Τὸ ὄνειρον τῆς ἀθανασίας, τὸ ὄνειρον ποῦ δὲν τὸ πραγματοποιήσῃ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἢ ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας, ἀλλὰ τὸ εἶχε βάλει σ' ἐφαρμογὴ ἕνας στιχοῦργος μισοπάλαβος, ἔγινε στάχτη καὶ καπνὸς ἀπὸ ἕναν ἀπρόσεχτον ἀνεπιβό, ἀπὸ μιὰν ἄμουση ὑπέρβριον.

Γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, ὁ κοινὸς νοῦς δὲν ἔχει ἀδικοὺς περισσότερους φορῆς. Ἐκεῖνον ποῦ ἐμεῖς, ἀπάνου στὴν ἀπόγνωσίν μας ποῦ λέγεταί μεγαλαυχία, τὸ φανταζόμαστε χρυσάφι, βλέπει κι ὁ ἀγράμματος καμιά φορὰ τὴν μακίρι ποῦ εἶναι. Ποτὲ δὲ χάθηκαν ἀριστουργήματα παρὰ μονάχα ὅταν, ὅπως στὴν περίπτωσιν τοῦ Γκόγκολ, τὴν καταδικὴν τὴν ὑπόγραψε, Μήδεια γιὰ τὰ παιδιὰ της, ἡ ἴδια ἢ Μεγαλοφυῖα γυρίζοντας σὲ τρέλλα. Ἡ Αἰνεϊάδα δὲν κιντύνεψε τόσο ἀπὸ τὶς δυὸ χιλιετηρίδες ποῦ πέρασαν ἀπάνου της ὅσο ἀπὸ τὸ δύσκολον γούστον τοῦ Βεργίλιου. Τοῦ Χαλεπᾶ δὲν τοῦ τὰ ἔσπαγε κανένας ἄλλος ἀπ'

τό χέρι του τὰ ἀναντικατάστατα προπλάσματα. Οἱ ἴδιοι ἄλλωστε οἱ συγγενεῖς πού ἀφήνουν νά μουχλιάζουν τὰ χειρόγραφα, ξέρουν πολὺ καλά νά διατηρήσουν τὰ παλιὰ βιβλία τοῦ ἴδιου, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν ἀγοραστὴ τὸ δεκαπλάσιο τῆς τιμῆς των. Ἡ ἀξία λοιπὸν κατανοεῖται ὡς ἓνα σημεῖο καὶ μπορούμε νά συμφωνήσουμε πῶς δὲν πάει χαμένο ὄ,τι δὲν εἶναι νά χαθεῖ. Συμβαίνουν ὁμως καὶ λάθη, πρέπει κι αὐτὸ νά τὸ παραδεχτοῦμε. Ἀνάμεσα στὰ ἄσαρκα αὐτὰ πλάσματα, στὰ ἔργα τέχνης, ὑπάρχουν ἀξίες πού δὲν μπορεῖ τὸ κοινὸ μάτι νά τις ξεχωρίσει. Τὴν ἀπαίτηση διαλογῆς θάχουμε ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο πού τὸ διάβασμα (ἂν ὑποτεθεῖ πῶς ξέρει νά διαβάσει) δὲν εἶναι γι' αὐτὸν παρὰ μιὰ ἀπλή εὐχαρίστηση, ἂν ὄχι ἀγγορεία; Τὰ πρόσωπα λοιπὸν τοῦ κύκλου τῶν λογοτεχνῶν δὲν εἶναι καὶ τὰ πιὸ ἀρμόδια νά κρίνουν ἂν ἐκεῖνα πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευτεῖ ἀξίζουν καὶ πόσο ἀξίζουν. Θὰ τὰ δοῦν ἢ μὲ τὴν αὐταρέσκεια τῆς συγγένειας ἢ μὲ τὴν ἀδιαφορία ἐκείνου πού δὲν πονεῖ κάτι. Ἡ τέχνη—χρειάζεται νά τὸ ἐπαναλάβουμε κι ἐμεῖς;—εἶναι ἀκόμα πολυτέλεια, δὲν εἶναι εἶδος καθημερινῆς ἀνάγκης. Δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς πολλοὺς καὶ μιὰ προσφορά πού δὲν ἔχει κατανοηθεῖ ἀκόμα ἢ σημασία της δὲ μπορεῖ νά περιμένει ἀπ' ἔξω προστασία. Ὁ ποιητὴς ὁ ἴδιος πρέπει νά περιφρουρήσει τὸ ἔργο του. Οἱ ἄλλοι τὰ βρίσκουν ἀκατανόητα ἢ ὑπερβολικὰ τέτιου εἶδους μέτρα.

Τί πρέπει λοιπὸν νά κάνουν, ὅσοι ἀπὸ μᾶς γράφουν, τὰ χειρόγραφα τους; Ἐνωθὺ προπάντων ἐκείνους πού δὲν ἔχουν πρόχειρα τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐκδοχή, μὴν περιμένοντας νά ὀριμᾶσει περισσότερο τὸ ἔργο τους, κάπου φυλαγμένον. Ὁ ἴδιος ὁ λογοτέχνης σπάνια ἔχει τὴν ὑπομονὴ νά τὸ ἀντιγράψει δυὸ καὶ τρεῖς φορές· ἢ διάθεση τῶν μηχανικῶν ἐπαναλήψεων εἶναι ξένη πρὸς τὸ χαραχτήρα του. Ἀπομένει γιὰ τὴν ἀνάγκη αὐτῆς τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ γραφομηχανῆ. Ἀλλὰ πρέπει νά τὴ χειρίζεσαι ὁ ἴδιος ἢ τὸ πολὺ κάποιον φιλικὸ σου πρόσωπο: πῶς νά ἐμπιστευτεῖς σὲ ξένους ἀνθρώπους τέτιες λεπτές φροντίδες; Ἄλλος τρόπος εἶναι νά τὸ ὑπαγορεύεις, ἀλλ' αὐτὸ προϋποθέτει γραμματέα καὶ παρόμοια πολυτέλεια κανέναν, νομίζω, συγγραφέας τοῦ τόπου μας δὲν ἔχει ἀποχτήσει. Πρακτικώτερο μέσο καὶ ὀλωσδιόλου ἀνέξοδο (δὲ μπορεῖ ὁμως νά ἐφαρμοστεῖ παρὰ μόνον γιὰ τοὺς στίχους) εἶναι νά μὴν ἀρνείσαι χειρόγραφα ὅταν τυχόν σοῦ τὰ ζητοῦν ἢ περίφημη χορεία τῶν θαυμαστῶν. Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς θὰ φυλάξει: τὸ κομμάτι πού δὲν ὑπάρχει δευτέρου του κι ἔτσι δὲ θὰ λείψει οὔτε ἢ μικρότερῃ λεπτομέρεια ἀπὸ τὸν ἰσολογοισμὸ τῆς τέχνης. Μὲ αὐτὴ τὴν ἀπλούστατη μέθοδο διασώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς ἀνυπαρξίας οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς ἐκλάμψεις τοῦ ποιητικοῦ μας ρήγα, τοῦ Φιλύρα. Ἡ τέχνη εἶναι ἓνα φαινόμενο πού δὲν ὑπάγεται σὲ κανόνες καὶ προσδιορισμούς, κάθε ἀπόπειρα σχετικῆς νομοθεσίας θὰ εἶναι χαμένος καιρὸς. Ἐπειτ' ἀπὸ τίς προηγουμένες διαπιστώσεις, ἂς ἀφήσουμε τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀναρχικὴ νά τραβήξει τὸ δρόμο της, τὸν ἴδιο, τὸν ἀπειθάρχητο. Οἱ ζημιές εἶναι κι αὐτές μέσα στοὺς λογαριασμό, δὲν πρόκειται νά μᾶς ἀπελπίσουν. Τὸ ὄνειρό ἐνός ἐπισήμου ἰδρύματος μελλοντικοῦ, ἀνάλογο μὲ τὰ σημερινὰ ταμειυτήρια, ὅπου νά στέκονται μπρὸς στίς θυρίδες του οἱ λόγοι γιὰ νά καταθέσουν τὰ προϊόντα τῆς φαντασίας των ἐπὶ ἀποδείξει, θὰ εἴταν ἐξάπαντος ἓνα ὄνειρο πολὺ πεζό.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΠΑΛΑΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ

Ἐνα συγκινητικώτατο παράδειγμα σ' ὄλους ἐμᾶς, τοὺς νέους, ἔδωσε τίς τελευταῖες ἡμέρες ὁ Γρηγόριος Ξενόπουλος, ὁ γηραιότερος ἀλλὰ καὶ ὁ πιὸ κορυφαῖος ἐκπρόσωπος τῆς παρερχομένης πνευματικῆς γενιάς. Ἄρρωστος στὸ κρεβάτι κάποιας κλινικῆς, μὲ μιὰ ὀδυνηρὰ πάθηση στὰ μάτια, πάθηση πού τοῦ τὴ χάρισε μιὰ ζωὴ διανομένη μ' ἀληθινὸ πάθος πάνω ἀπ' τὰ χαρτιά καὶ τὰ βιβλία, ὑπαγόρευε στὴν κορούλα του, τὴ συνέχεια ἑνὸς μυθιστορηματικοῦ τοῦ ἔργου πού δημοσιεύεται στὰ «Ἀθηναῖκά Νέα» γιὰ νά εἶνε «ἐν τάξει» μὲ τὴν ἐπιτακτικὴ αὐτὴ ὑποχρέωσή του στὴν ἐφημερίδα καὶ τὸ ἀναγνωστικὸ τῆς κοινῆς!...

Τὸ παράδειγμα αὐτὸ δὲν ἀποδείχνει μόνον μὲ τὸν εὐγλωττότερο τρόπο πόσο τραχεῖα καὶ ἀντιπνευματικὴ ἀκόμη, εἶνε ἢ ζωὴ τῶν δημιουργικῶν ἀνθρώπων τοῦ λόγου πού ζοῦνε ἀποκλειστικὰ ἀπ' τὴν πέννα τους, ἀλλὰ καὶ τὸ πῶς βλέπουνε τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τίς ὑποχρεώσεις τους οἱ παλαιότεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Αὐτὸ τὸ πράμα δὲν εἶνε ἀπὸ τ' ἀσήμαντα, γιατί πρέπει νά ὁμολογηθῇ ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ σημερινοὶ τεχνίτες τοῦ λόγου φανερώνονται πολὺ διαφορετικοὶ πάνω σ' αὐτὸ τὸ πεδίο. Διψᾶνε γιὰ πνευματικὲς καταχτήσεις καὶ δημιουργίες πού γίνονται στὸ πόδι. Φιλοδοξοῦνε χωρὶς νά κοπιᾶσουν, νά μοχθήσουν, νά στρωθοῦν κάτω καὶ νά διαθέρουν τίς καλλίτερες δυνάμεις τοῦ ἑαυτοῦ τους νά γίνουν ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη πνευματικὴ ἡγέτης τοῦ τόπου. Ὁ πνευματικὸς ἀσκητισμὸς, θὰ μπορούσαμε νά ποῦμε, τῶν παλῶν δὲν βρίσκει καμμιά ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν νέων. Ὁ Ξενόπουλος γιὰ νά γίνῃ Ξενόπουλος—ὅπως καὶ οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς παλῆους—ποτέ δὲ γνώρισε, δὲν ἔνοιωσε τὴν ἀληθινὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἡ νύχτα του ἦτανε ὅπως καὶ ἡ μέρα καὶ τὸν εὔρισκε—ὅπως εὐτυχῶς τὸν βρίσκει καὶ τώρα—χλωμὸ νά γράφῃ ἢ νά μελετᾷ, σκυμμένο στὸ τραπεζάκι τοῦ σπιτιοῦ του, τῆς ὁδοῦ Εὐρυπιδίου... Ἐξῆ ἢ ζωὴ παρήλαυσε σ' ὅλες της τίς μορφές. Μὲ τοὺς καύμους, τίς λαχτάρεις—καὶ τίς τόσες μουσικὲς ὠμορφιές της. Ἀληθινὸς δημιουργὸς ὁμως ἐκεῖνος ἔμενε ἀδιάφορος, πλάθοντας μὲ τὸν μόχθό του, τὸν δημιουργικὸ του πηλὸ καὶ οἰκοδομώντας τὸ ἔργο καὶ τὴν πνευματικὴ του ὑπόσταση.

Ποῖος νέος θὰ μπορούσε νά πῃ στίς μέρες μας ὅτι εἶναι ἢ κάνει κάτι παρόμοιο; Κάτι ὄχι βέβαια σ' ὅλη τὴν ἔχταση σάν τοῦ Ξενοπούλου, γιατί ἡ ἐποχὴ μας εἶνε διαφορετικὴ, κι' ἔχει τὰ καινούργια της νοήματα, ἀλλὰ πού νά δίνει τὴν εἰκόνα τῆς πίστεως καὶ τοῦ μόχθου τοῦ πραγματικοῦ δημιουργοῦ;

Εἶνε ζήτημα ἂν ὑπάρχουν δυὸ-τρεῖς νέοι πού θὰ μπορούσαν νά δώσουν καταφατικὴ ἀπόκριση. Κι' αὐτοὶ ἂν ὑπάρχουν, δὲν χρειάζεται ν' ἀπαντήσουν. Μᾶς ἀποκρίνεται τὸ ἔργο τους, ὄ,τι λαμπρὸ κατάφεραν νά δημιουργήσουν καὶ νά μᾶς ἐπιβληθοῦν. Οἱ περισσότεροι—δὲν μιλάμε γιὰ τοὺς πνευματικὸς Κροίσους πού μποροῦν ἀνεμπόδιστα νά παίζουν μὲ τὴν Τέχνη, σάν εἶδος σπόρ—ζητᾶνε νά δημιουργοῦν στὸ γόνατο, νά ἀναγνωρίζουν οἱ ἄλλοι τίς δημιουργίες

τους. Είναι τόσο διεφθαρμένο το πνεύμα τους—θα λέγαμε ότι πάσχουν από «πνευματικό» τυχοδιωκτισμό—ώστε δεν έχουν ούτε τον ανδρισμό να αναγνωρίσουν στους παληούς αυτήν την αλήθεια: Το ότι δηλαδή η σημερινή πνευματική τους υπόσταση δεν χρωσιέται ούτε σε δυο-τρία ποιηματάκια ή μερικά σημειώματα, ούτε σε εφήμερες ψευτοϊκανοποιήσεις και κολακευτικούς φατριασμούς, αλλά στην έντακτη μόνο δουλειά τους, στον σκληρό και συνεχή μόχθο τους... Νά λοιπόν τί μας μαθαίνει το συγκινητικώτατο παράδειγμα του Ξενοπούλου. Το Ξενοπούλου που σήμερα έχει στους κροτάφους του άσπρα μαλλιά και που το θεατρικό, κριτικό και πεζογραφικό έργο του είχε κολοσσιαίο. Έκείνοι που νοιώθουν, που αισθάνονται όλο το βαθύτερο, αλλά και μεγαλειώδες νόημα του άς σκύψουν με θαυμασμό μπροστά στους παληούς!...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΕΒΑΝΤΑΣ

Κείνες Τέχνες

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΔΗΜΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Οι τοιχογραφίες του Κόντογλου της Δημαρχίας, που κοντεύουν να τελειώσουν, νομίζουμε ότι έχουνε κάποια εξαιρετική σημασία για τη σημερινή Έλληνική ζωγραφική. Μιά κριτική επομένως είναι κατάλληλη για τη στήλη του περιοδικού μας.

Θάρμοζε όμως να κριθούν τα έργα αυτά μάλλον από το πρίσμα του θεμελιώδους σκοπού της τέχνης παρά της συνηθισμένης σημερινής επιστημονικής έρευνας των πραγμάτων.

Η σημερινή κριτική ξεχωρίζει ως γνωστόν τα δημιουργήματα της τέχνης σε διάφορες κατηγορίες. Ξεχωρίζει κυρίως τον πριμιτιβισμό και τον Άκαδημαϊσμό.

Όταν το άτομο αισθάνεται έμφυτα τις άπειρες όμορφιές της πλάσης και τις συνθέτει άπωνα με αξιοθαύμαστο ρυθμό, αυτό είναι ο πριμιτιβισμός. Όταν το άτομον έχοντας χάσει την ψυχική ισορροπία της δημιουργικής δύναμης και αναγκάζεται να δουλεύει σε άμεση επαφή με τη φύση αυτό είναι Άκαδημαϊσμός.

Τόν Άκαδημαϊσμό ή σημερινή κριτική τον καταδικάζει άμείλικτα ενώ από την άλλη μεριά έκτιμά σε έξωφρενικό σημείο τον πριμιτιβισμό και αυτό δείχνει ότι δεν κατορθώνει να μπει στο βάθος του δημιουργικού φαινομένου.

Η τέχνη δεν χωρίζεται σε κατηγορίες, που κατά βάθος δεν είναι κατηγορίες αλλά διάφορες ψυχικές έκδηλώσεις του ρυθμού, γεννημένες από διάφορες ψυχικές προσπάθειες που τείνουν σ' ένα μόνο σκοπό: Νά άποκαλύψουν τη μεγάλη άρετή της τέχνης που πραγματοποιείται με την παράδοση ενός λαού.

Ποιός είναι τώρα ο ιδιαίτερος σκοπός της πλαστικής τέχνης; Η άποδοση του πλαστικού ρυθμού, το όρατόν ωραίον λένε οι σημερινοί κριτικοί.

Πολύ σωστά. Άλλά ο σκοπός αυτός όμως υπάρχει μόνο για να άποκαλύψει και το ήθικό, το ιστορικό, το μυθικό, το θρυλικό.

Ο σκοπός λοιπόν της τέχνης είναι να φτάσει στην έποποιία που είναι το φαινόμενο της ύπαρξως ενός λαού.

Η πλαστικότητα των χρωμάτων και των γραμμών δίχως να συμπεριέχουν μιάν έννοια, είναι άτέλεια τεχνική.

Η θέση που υποστηρίζουν πολλοί ότι θάπρεπε να εξασκεΐται πλαστικά κ' έπειτα να μελετά το ιστορικό περιεχόμενο, είναι άπαράδεκτη για την αλήθεια της τέχνης.

Σωστή θάτανε η πλαστική εξάσκηση να γίνει παράλληλα με την ιστορική από τα πιο τρυφερά χρόνια του παιδιού.

Η ζωγραφική των άγγελων ιστορεί όλη τη ζωή και τα ήθη των άρχαίων, άποδίδει τα τελειότερα πλαστικά μέσα, τον ωραιότερο ρυθμό της γραμμής.

Και αυτό έπετεύχθη γιατί η έκμάθηση τα χρόνια εκείνα γινόντανε παραλλήλως όπως είπαμε. Οι πρώτοι ζωγράφοι της νέας Έλλάδος μας παράσταναν στους πίνακές τους διάφορα ιστορικά ήθογραφικά έπεισόδια, από άμεση άντιγραφή από τη φύση για το λόγο που δεν μπόρεσαν να κάνουν άλλώτικα.

Οι σημερινοί τεχνοκριτικοί όμως ρίχνουν όλα αυτά τα έργα τους στον κάλαθο των άχρήστων και όμως ό,τι κάνουν οι ίδιοι είναι άκατανόητο για τον πολύ κόσμο.

Το σωστό θάτανε οι νέοι μας ζωγράφοι να έκμεταλλεύονται τα καλά ρυθμικά μέσα που μελετάνε για να ιστορούν τους θρύλους, τους μύθους, τα τραγούδια του λαού, και άκόμη άμεσα από τη λαϊκή ζωγραφική.

Στην περίπτωση αυτή θάτανε νοητοί και αγαπητοί ζωγράφοι σε όλους.

Ο Κόντογλου μας φαίνεται ότι αισθάνεται τις παραπάνω σκέψεις μας, και προχωρεί πιο πολύ και άρκετά τολμηρά: αισθάνεται την έποποιία και την πραγματοποιεί με το πινέλο του.

Ο Κόντογλου με αυτόν τον τρόπο μας άποκαλύπτει το φαινόμενο του Έλληνικού πολιτισμού και τις φυσιογνωμίες των μεγάλων Έλλήνων, από το Έλληνα πρώτου βασιλιά Ίσαμε του Κολοκοτρώνη και του Σολωμού με έπεισοδια κάθε σταθμού της Έλληνικής Ιστορίας.

Ο Κόντογλου έφτασε έδω συστηματικά εικονογραφώντας έκκλησίες και τη βυζαντινή άγιογραφική τεχνική την εξαπλώνει τώρα σε θέματα ήρωϊκού περιεχομένου.

Αυτή η μεταρύθμιση θα εξακολουθηθεί από άλλους άρα γε να παίξει ρόλο έδώ και ο λαϊκός ρυθμός; Αυτό θάπρεπε να γίνει άντικείμενον ιδιαίτερης μελέτης.

Το δημιουργικό άτομο έχει ίσχυρά μέσα στο πνεύμα του χαραγμένη την άρετή της άνανεώσεως και μπορεί επομένως η βυζαντινή παράδοση να άναμορφωθεί με νέες συνθέσεις έφ' όσον δεν μπορεί ναίνα νεκρό σώμα μιá παράδοση.

Ο μικρασιάτης ζωγράφος μας μόνον στο γεγονός που αισθάνεται την αίωνιότητα της παραδόσεως, είναι άρκετό για να έκτιμηθεί.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑ.Ι.ΜΗΣ

Σ κ η ν ή

Ἡ Νέα Γαλ. Ἐπιθεώρηση» δημοσιεύει στο τεύχος τοῦ Νοεμβρίου τρία «σκίτσα» τοῦ Δανοῦ θεολόγου καὶ φιλοσόφου Σέρεν Κιρκεγκάαρνε. Δὲν εἶναι ἀποσπάσματα ἡμερολογίου ὡς αὐτὰ ποῦ ἄφησαν ὁ Μπενζαμέν Κονστάν, ὁ Ἀχνιέλ, ὁ Ἰούλιος Ρενάρ. Εἶναι ἀπλῶς σημειώσεις ποῦ κρατοῦσε ἀπὸ πολὺ νέος—ἀπὸ τὰ 1831—ὁ Κιρκεγκάαρνε καὶ ποῦ μᾶς δείχνουν τὰ διαβάσματά του, τίς σκέψεις του, τὴν ἀνάλυση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὴν αὐτοκριτικὴ του, θέματα γιὰ ἄρθρα, φιλολογικὰ σχέδια, ἀκόμα καὶ πρωτόγραφα γραμμάτων σὲ φανταστικά πρόσωπα ἢ σὲ πραγματικά ποῦ δὲ στάλθηκαν ποτέ. Μεταφράζω τὸ τρίτο ἀπὸ τὰ «σκίτσα» αὐτὰ, ἐπιγράφόμενο «Σκηνή»:

Κάποιος, ἀπ' ἓνα γεφυράκι, ἀνακαλύπτει, μὲ τὸ κιάλι του, κάτι ποῦ σαλεύει μὲς στὸ νερό· τέλος βλέπει ὅτι αὐτὸ ποῦ παρατηρεῖ εἶναι ὁ ἴσκιος στὰ βάθ' τοῦ νεροῦ ἐνὸς μικροῦ ζώου ποῦ πνίγεται στὴν ἐπιφάνεια. Στὴν ἀρχὴ πέφτει μπρούμυτα, μὲ ὀλάκερο τὸ κορμί του, γιὰ νὰ σώσει τὸ μικρὸ ζῶο, μὲ ἓνα στενόμακρο σανίδι. Ἀλλὰ τὸ ρεῦμα τὸν ἐμποδίζει. Τότε γδύνεται, μπαίνει στὸ νερό, μὲ τὸ κιάλι στὸ χέρι, γιὰ νὰ δεῖ τὸ ζῶο, δεδομένου ὅτι ἡ κίνηση τῆς θάλασσας σκοτίζει τὸ βλέμμα, καὶ τέλος κατορθώνει νὰ τὸ σώσει. Ἡ σκηνὴ αὐτὴ τράβηξε τοὺς περιέργους ποῦ μαζεύτηκαν γιὰ νὰ ἴδουν τί συμβαίνει· μαζί τους παρουσιάζεται καὶ ἓνας χωροφύλακας, ποῦ συλλαμβάνει τὸν ἄνθρωπο γιὰτὶ μῆκε στὸ νερό, σ' ἓνα ἀπαγορευμένο μέρος. Τότε ἐκεῖνος τραβᾷ τὸ ζῶο, ποῦ δὲν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ ἓνα ζουζοῦνι, τὸ δείχνει, κ' ἐξηγεῖ ὅτι γιὰ νὰ τὸ σώσει, βούτηξε στὸ νερό· ὅλος ὁ κόσμος γελά μαζί του καὶ ὁ χωροφύλακας συντάσσει πρακτικὸ γι' ἀστυνομικὴ παράβαση.

Τὸ κακὸ στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ἀδυναμία τοῦ κόσμου νὰ νοιώσει τὸν οἶκτο τοῦ ἀνθρώπου (γιατὶ στὸ βάθος δὲν πρόκειται γιὰ οἶκτο), ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν καταλαβαίνει πῶς ἓνα ἀσήμαντο πραγματάκι, χάρη στὴ δύναμη τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας, μπορεῖ νὰ καταντήσει νὰ κυριέψει τὴ σκέψη του ὡς τὸ ἀπόλυτο.

Γύρω ἀπ' τὸν πόλεμο

«Ὁ γιός μου εἶναι 23 χρονῶν, λέγει ἡ Ἄννα, φεύγει αὔριο. Ὁ πατέρας του σκοτώθηκε στὸν ἄλλο πόλεμο, δὲν τὸν γνώρισε. Ὁ νέος πόλεμος πέφτει ἔτσι ὥστε ἐκεῖνες ποῦ εἶδαν νὰ σκοτώνονται οἱ ἄντρες τους νὰ βλέπουν νὰ φεύγουν οἱ γιοὶ τους. Ναι, δὲ μποροῦσε νὰ γίνεῖ πράμα πιὸ σκληρὸ.

Ὁ Μαρσέλ εἶναι πολὺ θαρραλέος, μὰ βλέπετε... Ὅλοι ἐλπίζαμε ὅτι δὲ θὰ ἦταν παρὰ μονάχα κινητοποίηση...—Ἐνῶ ἐξακολουθεῖ νὰ δουλεύει, ἡ Ἄννα λέει ἀκόμα πιὸ σιγανά:—Τώρα, δὲ θὰ περιμένουμε πιὰ τὰ νέα: θὰ περιμένουμε τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποῦ θὰ σκοτώνονται».

Παιδί, ἔφηβος, δὲν ἔχει κανεὶς τὸ αἶσθημα τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων. Νομίζει ὅτι αὐτὸς μόνο ὑπάρχει, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἓνα εἶδος ὄνειρο, γύρω ἀπὸ τὴ μόνη πραγματικότητα, τὴν ὑπαρξή του.

Δὲ συλλαμβάνει παρὰ μόνο τὴ ζωὴ, ὡς σύνολο, ὀλάκερη καὶ ὄχι τίς ζωὲς ξεχωριστά, τίς συφορὲς κάθε ζωῆς. Τὸ ἀνθρώπινο δὲν ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται, ἀργότερα παρ' ὅ,τι νομίζουμε, τὸν οἶκτο. Οἱ ἱστορίες τῶν φτωχῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐπίσης, εἶναι τόσο ἀπλές ὅταν τίς διηγείσαι, δὲν εἶναι τίποτε· μὰ ὅταν ἔξεις νὰ τίς βλέπεις νὰ ζοῦνε.

«Ὁ ξάδερφός μου ἀπὸ τὴ Γκέλ φεύγει τὴν Κυριακὴ. Ἀφήνει τὴ γυναῖκα του ἔγγυα μὲ δυὸ παιδάκια: «Σοῦ τὰ ἐμπιστεύομαι δλα, τὸν πατέρα μου καὶ τὸ χτήμα». Ἄν μποροῦσε νὰ τοὺς ἔβλεπε δλους, κ' ἐκείνον, τὸ θάρρος του. Μιὰ στιγμή μονάχα, εἶπε: «Δὲν πρέπει νὰ βαστάξει πάρα—πάρα πολὺ». Ἡ λάμπα τὸν φώτιζε ἀπὸ τὸ πλάι, φοροῦσε τὸ πιλήκιό του, φαινόταν μόνο τὸ πηγούνι του ποῦ ἔτριμε...».

(Σημειώματα τοῦ Ἑρρίκου Πουρρη).

Τὸ «Mercure de France» δημοσιεύει δυὸ πολεμικὰ ποιήματα ἐνὸς παλινοῦ κινέζου ποιητῆ, τοῦ Λί· Τάι· Πὸ (698—762). Νὰ τὸ πρώτο· ἐπιγράφεται «Τὸ ἄσπρο τριαντάφυλλο καὶ τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο»:

Δίπλα στὸ παράθυρο, ἐνῶ σκύβω πάνω στὸ ἐργόχειρό μου, τοιμπέμαι στὸ δάχτυλο. Κεντοῦσα ἓνα ἄσπρο τριαντάφυλλο ποῦ κοκκινίζει ὡς ἀπὸ τρομάρα.

Κεῖ κάτω, ὁ φίλος μου, στὸν τόπο ποῦ γίνεται πόλεμος, χύνει κ' ἐκεῖνος ἴσως ἔτσι τὸ αἷμα του! Ἀκούω τσόκαρα ποῦ τραντάζουν τὴ γῆς· εἶναι ἡ καρδιά μου ποῦ τρέχει ἢ τὸ ἄτι του;

Δάκρυα κυλοῦν ἀπὸ τὰ μάτια μου καὶ βρέχουν τὰ σχέδια τοῦ λινοῦ ποῦ κεντοῦσα. Καλὰ λοιπόν. Κ' ἐγώ, καθὼς μαργαριτάρια, τὰ κλείνω στὸ καθάριο σχέδιο.

Μερικὰ νέα Βιβλία

Γ. Λαλό: «Ἡ τέχνη μακρὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ».

Bernado Fai: «Ἀμερικανικὸς Πολιτισμός».

Ἐγύλου: «Ἐκλεκτὰ κομμάτια μεταφρασμένα στὰ γαλλικὰ ἀπὸ τοὺς Lefebvre καὶ Guterman.

ΕΡΡΙΚΟΥ ΜΠΙΝΤΟΥ: «Ἱστορία τοῦ μεγάλου πολέμου (Μὲ 50 χρωματιστοὺς χάρτες).

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Γράμματα στὸ περιοδικὸ

Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς παρεξήγησης

Σ' ἀπάντηση τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Καλαντζῆ ποῦ δημοσιέψαμε στὸ περασμένο φύλλο, ὁ κ. Κλέαρχος μᾶς γράφει πῶς δὲν εἶχε καμιά πρόθεση νὰ γίνεῖ διορθωτὴς ποιημάτων ἀλλὰ ἀπλῶς ἀπὸ ἀντιγραφικὸ λάθος παρουσιάστηκε ἡ παραλλαγή. Λυπούμεθα ποῦ δὲ μᾶς παίρνει ὁ ὄρος νὰ δημοσιεύσουμε ὀλόκληρη τὴν ἐπιστολὴ εἴμαστε ὁμως εὐχαριστημένοι ποῦ διαπιστώνουμε ἀπὸ τὴν εὐγενικὰ ἀπάντηση τοῦ κ. Μιμίκου πῶς καμιά ὕστερόβουλη πρόθεση δὲν ὑπῆρχε.

Τὸ Θέατρο

Βασιλικὸν Θέατρον: «Τὸ Κοντσέρτο»—«Δημιουργηθέντα συμφέροντα».—«Οἱ Βρυκόλακες»—Κοτοπούλη: «Μιά Γυναίκα χωρίς σημασία».

Ἡ διεύθυνση τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου» θυμήθηκε πῶς στὸ παγκόσμιον δραματολόγιον ὑπάρχουν καὶ κωμωδίες. Ἀφίνοντας λοιπόν, γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα, τὴ «νοσηρὴν» του προτίμηση πρὸς τὴν τραγωδίαν, ἀποζημίωσε τὸ θεατρικὸ κοινὸ τῆς κρατικῆς σκηνῆς μετὰ δύο κωμωδίας, τὸ «Κοντσέρτο» τοῦ Χόρμαν Μπάρ καὶ τὰ «Δημιουργηθέντα συμφέροντα» τοῦ Μπεναβέντε. Ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτά, τὸ πρῶτον, ἂν δὲν τὸ γνώριζε τὸ Ἑλληνικὸ κοινόν, ὁμολογουμένως δὲ θάχανε καὶ πολλὰ πράγματα. Ὁ Μπάρ, μ' ὄλο τὸ θεατρικὸ του ταλέντο, μ' ὄλες τὶς ἐπιτυχίες του καὶ τὴ βιεννέζικη καταγωγή του, μένει ἕξνος στὴ δική μας ζωὴ καὶ πρὸ πάντων στὸ ἀκατάλυτο λατινικὸ πνεῦμα. Οἱ κριτικαὶ φρόντισαν νὰ μᾶς πληροφορήσουν τὰ τῆς ζωῆς του κ' ὁ φίλος συνάδελφος κ. Κουκούλας πού μετέφρασε ἐπιτυχμέναν τὸ ἔργο μᾶς ἔδωσε στὸ πρόγραμμα ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρον γιὰ τὸ συγγραφέα. Μ' ὄλα αὐτά, τὸ «Κοντσέρτο», ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ δροσίαν του, τὴ χάριν, τὴν ἐξυπνάδα του, δὲν ἦταν, νομίζομε, γιὰ τὸ δραματολόγιον τοῦ «Βασιλικοῦ» πού θάπρεπε νὰ γνωρίσῃ στὸ κοινὸ μᾶς κωμωδίας ἀνώτερης πνοῆς. Καὶ τέτοιες ὑπάρχουν ἀρκετές, δόξα τῷ Θεῷ, στὴ Γαλλικὴ καὶ τὴν Ἰταλικὴ παραγωγή, παλαιὰ καὶ νέα, πού, καὶ οἱ δύο, ἀγνοοῦνται συστηματικὰ ἀπὸ τὸ κρατικὸ μᾶς θέατρον.

Ὁ σκηνοθέτης κ. Μουζενίδης τόνισε τὰ προτερήματα τοῦ ἔργου καὶ ἡ παράστασις εἶχε ρυθμὸ γοργόν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος. Οἱ σκηνές ὅμως τῶν κοριταίων στάθηκαν ἄρρυθμες, ἀκατάστατες καὶ ζημίωσαν τὸ σύνολο κατὰ τρόπον πού ἔδινε στὰ νεύρα. Ἡ ἐκτέλεσις ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς ἦταν ἀνάλογη στὶς δυνατότητες πού προσέφερε τὸ ἔργο τοῦ Μπάρ. Ἀναφέρομε τὴν κ. Μανωλίδου, δροσερὴ καὶ τσαχπίναν, τὴν κ. Μουστακά καὶ τοὺς κ. κ. Γληνὸ καὶ Δενδραμῆ, πού εἶχαν πολλὴ πρωτοτυπία καὶ νόημα στὸ παίξιμό τους, πρὸ πάντων ὁ δευτέρως. Ἐκείνη πού ξεχώρισε ἐντελῶς—καὶ πότε δὲ συμβαίνει αὐτό;—ἦταν ἡ Δις Ἑλένη Παπαδάκη, χάριμα φυσικότητος, εὐγένειας, ἐμφανίσεως. Μιά γεννημένη καλλιτέχνης πού τιμᾷ τὴν Ἑλλάδα καὶ πού ξέρει νὰ δημιουργῇ ἀτμόσφαιρα μετὰ τὴν ὑποβλητικὴν ἔρμηνειάν της.

Ἄν ὁ κόσμος γέλασε μετὰ τὸ «Κοντσέρτο» καὶ ξεκουράστηκε ἀπὸ τὴν τραγωδίαν, πού τώρα τελευταία καντάντησε ἐφιάλτης, μετὰ τὰ «Δημιουργηθέντα Συμφέροντα» ἐξαιρετικὰ ἀποδομένα στὴ γλῶσσα μᾶς ἀπὸ τὸν κ. Π. Πρεβελάκη, πέρασε μιά βραδυὰ πραγματικὰ καλλιτεχνικὴ καὶ εὐχάριστη. Ὁ κ. Μουζενίδης, πού σκηνοθέτησε τὸ Ἰσπανικὸ τοῦτο ἔργο, μᾶς ἔδωσε μίαν ἐργασία εὐσυνείδητη, μετὰ φαντασίαν καὶ εὐρήματα, τοῦ τὸν τιμᾷ. Γενικὰ οἱ σκηνοθέτες μᾶς τὸν τελευταῖον καιρὸν, ὁ Σαραντίδης, ὁ Μουζενίδης, ὁ Ροντήρης, ὁ Κούν, προσπαθοῦν νὰ δείξουν σὲ συνθετικὰς ἐργασίας τὴν ἀτομικότητά τους καὶ τὸ ταλέντο τους. Βέβαια μεγαλοφύτες δὲν εἶναι κανένας τους καὶ σκηνοθέτες, ὅπως αὐτοί, ὑπάρχουν στὴν Εὐρώπῃ τόσοι, ὥστε τὸ παγκόσμιον κοινὸν νὰ μὴν αἰσθάνεται

τίποτ' ἄλλο γι' αὐτοὺς περὰ μιά βαθεῖαν ἐκτίμησιν. Ἀκόμα δὲν ἀποκτήσαμε τὸ μεγάλο Ἑλληνα σκηνοθέτη, μετὰ τὴν ἰσχυρὴ προσωπικότητά, μετὰ τὴ σφραγίδα ἐκείνην πού ἀποδεικνύει καὶ στοὺς πρὸ ἀνιδεοῦς τὴν ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυίαν. Ὁ ἀειμνηστὸς Φῶτος Πολίτης, πού ὑπῆρξε ὁ πρὸς ἐμπνευσμένος, ὁ πρὸ ποιητῆς, πέρασε γοργὰ ἀπὸ τὸ θεατρικὸ στερέωμα. Ἔτσι, νομίζω, θ' ἀργήσομε ἐδῶ γιὰ νὰ δοῦμε ἕνα σκηνοθέτη ποιητῆ, μετὰ πλούσιαν φαντασίαν, μετὰ πρωτοτυπία πραγματικὴν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραπονοῦμεθα. Τὸ θέατρον στὴν Ἑλλάδα ἔκανε πρόοδον καταπληκτικὴν καὶ τοῦτο εἶναι παρήγορον γιὰ τὴν μελλοντικὴν του ἀπρόσκοπτον ἐξέλιξιν.

Ἄλλ' ἄς γυρίσωμε στὸ ἔργο τοῦ Μπεναβέντε. Δὲν εἶναι τὸ πρῶτον πού παίζεται στὴν Ἑλλάδα. Τὸ συγγραφέα τὸν γνώρισε τὸ ἑλληνικὸ κοινόν, ἐδῶ καὶ χρόνια, ὁ κ. Μελάς μετὰ τὸ «Θέατρο Τέχνης» ὅταν παίχτηκε τότε ἡ κωμωδία: «Ἡ Γάτα τῆς Ἀγκύρας». Ἡ κωμωδία «Τὰ Δημιουργηθέντα Συμφέροντα» εἶναι τὸ δεύτερον πού παίζεται στὸν τόπον μᾶς. Ἔτσι ὁ Μπεναβέντε πού στὰ 1922, τιμήθηκε μετὰ τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς λογοτεχνίας, θὰ γίνῃ τώρα πρὸς ἀγαπήτους τὸ κοινὸν μᾶς μετὰ τὴν ὥραιαν αὐτὴν «arlequinade» πού προσφέρει στὸ θεατὴν μιά πνευματικὴ καὶ αἰσθητικὴν χαρὰν. Εἶναι ἕνα θέαμα πολιτισμένον καὶ τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον» μόχθησε γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσῃ μετὰ κάθε ἀριότητα. Ἡ κωμωδία αὐτὴ μετὰ τὸν ποιητικὸν τῆς πρόλογον, μ' ὄλο πού στίς τρεῖς πράξεις τῆς κινουμένης κοῦκλες καὶ φασουλῆδες, μᾶς δείχνει ἀνθρώπους ζωντανούς, μετὰ τὰ πάθη τους, τοὺς καύμους τους, τὰ συμφέροντά τους καὶ τὸ πνεῦμα τους, ἴσως σαρκαστικόν, ἴσως ποιητικόν, κάποτε δραματικόν, μᾶς σπρώχνει νὰ φιλοσοφήσωμε βαθύτερα πᾶν τὴν ζωὴν. Εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκείνην, πού, παρ' ὄλον τῶν τοῦ ἐπιφανειακοῦ παιχνιδισμοῦ καὶ τὴν ἐκούσιαν ἐλαφρότητα, κρύβουν μέσα τους κάθε ἀνησυχίαν καὶ κάθε πάθος.

Τὸ ἀνέβασμα τῆς κωμωδίας αὐτῆς ἦταν μιά νίκη τοῦ Βασιλικοῦ μᾶς Θεάτρου καὶ ὅλοι, ἀπὸ σκηνοθέτην ὡς τὸν τελευταῖον ἠθοποιόν, δώσανε τὸν καλύτερον ἑαυτοῦ τους. Κοντὰ στὸν κ. Μουζενίδην, οἱ κ. κ. Κλώνης καὶ Φωκάς, ὅπως καὶ οἱ κ. κ. Πονηρίδης καὶ Μαχῶφ, καθὼς καὶ ἡ Δνίς Σακελλαρίου, ἐργάστηκαν μετὰ ἀπόλυτον καλλιτεχνικὸν πνεῦμα πού συνέτεινε στὴν γοητείαν τῆς ὅλης παραστάσεως. Ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς ἡ Δνίς Παπαδάκη, οἱ κ. κ. Γληνός, Εὐθυμίου, Λεπενιώτης, Δενδραμῆς, Ἰακωβίδης, καὶ οἱ κυρίες Μανωλίδου καὶ Μαρία Ἀλκαίου ἐρμήνευσαν τοὺς ρόλους τοὺς μετὰ κατανόησιν καὶ πολλὴν χάριν. Καὶ οἱ ἄλλοι ὅμως δὲν ὑστέρησαν. Ἔτσι τὰ «Δημιουργηθέντα Συμφέροντα» χάρισαν τὸ κοινόν μίαν ἀληθινὴν βραδυὰν.

Ἡ διεύθυνσις τῆς κρατικῆς μᾶς σκηνῆς, τιμώντας τὴν μνήμην τοῦ πρώτου σκηνοθέτου της καὶ ἐμπυχωτὸν της, τοῦ ἀειμνηστοῦ Φώτου Πολίτη, ἐπέλαβε γιὰ τέσσαρες βραδυὰς τοὺς «Βρυκόλακες» τοῦ Ἰψεν μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀξέχαστου καλλιτέχνη. Ἦταν ἕνα σεμνὸν ἀληθινὰ μνημόσυνον καὶ ὁ κόσμος μετὰ συγκίνησιν θυμήθηκε τοὺς κόπους, τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν πίστην καὶ τὰ μεγάλα ἰδανικά τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἀνθρώπου πού τόσο πρόωρον ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ μᾶς. Τὸ ἔργο του—ἕνα ἔργο ὅπου αὐτὸς πρῶτος ἔβαλε τὶς στερεὰς βάσεις του, ὥστε σήμερον νὰ συνεχίζεται—θα μείνῃ στὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ὡς παράδειγμα γιὰ τοὺς νεώτερον καὶ ὡς στάθμη γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς θεατρικῆς μᾶς παραδόσεως καὶ «συνειδήσεως».

Ἡ κ. Μαρίκα Κοτοπούλη, καλλιτέχνης με ἐξαιρετική... σημασία, μᾶς παρουσίασε «Μιά γυναίκα χωρίς σημασία». Ἄς ὀφείτῃ ὁ Οὐάιλντ πού κι' αὐτός τελευταία ξανάγινε τῆς μόδας! Περίεργο ἀλήθεια πρᾶγμα: ὅταν τὰ ξένα θέατρα, ἐδῶ καὶ χρόνια ἔχουν λησμονήσει τὸν Οὐάιλντ, τὸν Ἴψεν καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸ Σαίξπηρ, τοὺς ἀνακαλύπτουμε με καθυστέρηση ἐμεῖς καὶ δὲν τοὺς χορταίνομε! Τέλος πάντων.

Τὸ ἔργο αὐτό, πού γράφτηκε στὰ 1893, εἶναι γεμάτο, ὅπως ὅλο τὸ θέατρο τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ, ἀπὸ δογματισμοὺς πού κουράζουν βέβαια τὸ μέσο θεατῆ, μὰ πού παρέχουν πνευματικὴν ἀπόλαυση στὸν καλλιεργημένο. Θέατρο πάντως πού δὲν εἶναι, ὅπως τὸ ἀντιλαμβανόμαστε σήμερα. Οὐτὲ ὁ μῦθος εἶναι πιά πρωτότυπος, οὔτε τὸ δράμα τῆς κυρίας Ἄρμπεθνολ, μπορεῖ νὰ μᾶς συγκινήσει. Χαίρομαστε τὸ διάλογο, τὸ πνεῦμα καὶ χαίρομαστε πρὸ πάντων τὸ ἀπολαυστικὸ παίξιμο τῆς μοναδικῆς μας Μαρίκας. Ὁ κ. Κούν σκηνοθέτησε τὴν κωμῶδια με ἐπιμέλεια καὶ γούστο. Μόνο μερικοὶ ἠθοποιοὶ ἀπήγγελαν με στόμφο, πρᾶγμα κάπως ἀσυμβίβαστο. Ὁ κ. Παπᾶς εἶχε μιὰν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία, τὸ ἴδιο ὁ κ. Δ. Μυράτ υἱὸς καὶ ἡ κ. Ρίτα Μυράτ. Μὰ καὶ οἱ ἄλλοι συνετέλεσαν στὴν ἐπιτυχία τῆς εὐπρόσωπης αὐτῆς παραστάσεως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Οὐάιλντ

Μιά γυναίκα χωρίς σημασία

ΤΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΖΟΔΡΟΜΙΩΝ

Φίλε κ. Ζαχαράκη

Βάδιζα κάποιο βράδι ἀργὰ στὴν ὁδὸ Ἀθηνᾶς. Τρέκλιζα, μπορῶ νὰ σᾶς πῶ, γιομάτος ἀνεξήγητο ἐνθουσιασμό. Κάποια χαρὰ σὰ νὰ με κρατοῦσε, φερμένη μες ἀπὸ χρόνια θλίψη. Δὲ θέλω νὰ σᾶς ξεμολογήθῳ. Κάτι ἄλλο ζητάω: Νὰ σταθῶ γιὰ λίγο πάνω σ' ἓνα θλιβερὸ γεγονός.

Ἄπ' τὸ πανηγύρι μου μ' ἀπόσπασαν οἱ σπαραξικάρδιες κωδωνοκρουσίες κάποιου λεκιασμένου πεζοδρομιακοῦ καταστηματάρχη. Στάθηκα γιομάτος περιέργεια καὶ βουλιμία πάνω ἀπ' τὸ ὑπαίθριο κατὰστημα. Ἐνα πανέρι ὄλο κι' ὄλο—ἔνα ἀπέραντο νεκροταφεῖο. Ξεψυχισμένα κι' ἄθαφα, δίχως σάβανο καὶ δίχως πονετικά δάκρυα, τὰ διβλία τῶν καλλίτερων Ἑλλήνων πεζογράφων, τοῦ Κ. Πολίτη, τοῦ Γ. Θεοτοκά, κάποια ἄλλα πού δὲ θυμάμαι καὶ οἱ «Ἀνθρωποι» τὸ φωτεινὸ βιβλίο τῆς κ. Ἑλλης Ἀλεξίου (Δασκαλάκη). Γύρω τους, φρουρὰ καὶ μοιρολογήτρες, ὄλων τῶν λογίων οἱ μάσκες καὶ τὰ μυστήρια, με τοὺς φόβους καὶ με τοὺς τρόμους καὶ με τὰ γλυκανάλατα κόλπα τους. Στὸ κέντρο—εὐτυχῶς—διακριτικὰ τὰ λογοτεχνικά βιβλία. Ὁ ἀγαθὸς κατὰ τὰ ἄλλα ἀνθρωπάκος πού τὰ διαλαλοῦσε εἶχε συναίσθηση νόμισα—τῆς ὑπεροχῆς τους. Κι' ἐκεῖνα τὰ κακόμοιρα, νεκρά κι' ἀδύναμα, πρόσμεναν τὸ στοργικὸ τυμβωρύχο πού θὰ τ' ἀνάσερνε ἀπ' τὴν ἀφάνειά τους.

Τράβηξά τοὺς «Ἀνθρώπους» τῆς κ. Ἀλεξίου πού μου λείπαν.—Ἐνα ἐξαράκι, κύριος. (Λυπᾶμαι πού σκοτισμένος ἀπ' τὴ χαρὰ μου κείνη τὴ στιγμή δὲ συγκράτησα τ' ἀπόλοιπα προτερήματα πού μοῦ ἀράδιασε ἡ μελιστάλαχτη γιὰ τέτοιες μικροδουλειὲς γλώσσα τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τὰ ἄλλα πωλητῆ).

Τοῦ ἀντιπρότεινα σὰ στ' ἀστεία δυὸ δραχμὲς κι' ἔκανα πῶς ξεκινᾶω. Ξαφνικά μ' ἄρπαξε ἀπ' τὸ μπράτσο σὰ σωτήρα του, κι' ὕστερα ἀπὸ λιγὸν στιγμή παζάρι τὸ πῆρα με τὶς δυὸ δραχμὲς. Ὁ ἀβανταδόρος πού δὲν πρόλαβε νὰ παζαρέψει μαζί με μένα, φουρκίστηκε στὸ τέλος.

—Ἀδερφάκι εἶσαι σκάρτος. Ἐνα κάρτο χαρτί βουτᾶς καὶ τὸ ξεγιέσαι δωρεά. Ἐσύ, μωρ' ἀδερφέ μου, μ' ἓνα δίφραγκο γουστάρεις νὰ... περάσεις τὴ χρονιά σου!...

Μὲ τέτοια τέλεια κατανόηση μίλησε γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ πνευματικὸ μόχτο ὁ χριστιανὸς πωλητῆς του.

ΟΡΕΣΤΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ

Τὸ Βιβλίο

Μηνᾶ Δημάκη: Οἱ τελευταῖοι τῆς Παράδοσης.

Ἀρχίζω ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κ. Δημάκη γιατί μοῦ δίνει ἀφορμὴ νὰ πῶ μερικά λόγια γιὰ τὴν ποίηση γενικά, σὰν προλογικά στὴ σημερινὴ κριτικὴ μου πού θάσχοληθῆι τὸ περισσότερο με ποιητικὰ ἔργα.

«Ο κ. Δημάκης, αξιόλογος νέος ποιητής, είναι από κείνους πού, όπως λέει ο ίδιος, ἄρχισαν νὰ ὑψώνουν ἕνα ἀδιαπέραστο σινικό τεῖχος ζητώντας νὰ χωρίσουν μὲ βία τὰ ὅρια τους ἀπ' τὴν παράδοση». Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀπὸ τοὺς νέους πού μελετοῦν κι' ἐξετάζουν βαθύτερα τὰ ζητήματα, δὲν ἀρνεῖται ὀλοτελα τὴ σημασία της καὶ παραδέχεται πὼς συχνὰ ξαναγυροῦμε σ' αὐτὴν, παίρνοντας τὰ βιώσιμα στοιχεῖα πού ἔχει καὶ προσαρμύζοντάς τα στὶς ἀπαιτήσεις τῆς τρέχουσας ὥρας.

Γι' αὐτὸ κι' ἐξετάζει τοὺς τελευταίους, κατὰ τὴ γνώμη του, ἀντιπρόσωπους τῆς παράδοσης καί, γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ σημερινὴ ποίηση πού ἀκολουθεῖ τὰ διδάγματα τῶν προχωρημένων κέντρων τῆς Εὐρώπης, μᾶς ἀποδείχνει πὼς κι' ἐκεῖνοι εἶχαν δεχτεῖ ἐπιδράσεις ἀπὸ τοὺς μεγάλους Εὐρωπαϊούς δασκάλους, κρατώντας πάντα τὴν προσωπικότητά τους. Ἔτσι μᾶς φανερώνει, μὲ πολὺ σωστοὺς παραλληλισμούς, παραθέτοντας ποιήματα ξένων καὶ δικῶν μας, πὼς ὁ Λαπαθιώτης ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸ Μαίτερλικ καὶ Βερλαίν, ὁ Οὐράνης ἀπὸ τὸν Σπίς καὶ τὸ Ζάμ, ὁ Ἄγρας ἀπὸ τὸ Μωρεάς καὶ Λαφόργκ, ὁ Ἀλεξίου ἀπὸ τὸ Μπωντελαίρ καὶ Βερλαίν, ὁ Παναγιωτόπουλος ἀπὸ πρῶτυπα πού τόσο τάχει ἀφομοιώσει πού δὲν προδίδονται κι' ὁ Στασινόπουλος ἀπὸ δικούς μας καὶ ξένους.

Οἱ παρατηρήσεις τοῦ κ. Δημάκη εἶναι σωστὲς κι' οἱ ἰδέες του γιὰ τὴ νέα ποίηση ἐκφρασμένες μὲ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴ μαχητικότητά πού πρέπει νὰ χαρακτηρίζει πάντα τοὺς νέους. Ὅμως ἄς μὴν εἶναι τόσο ἀποκλειστικός ὅταν προσδιορίζει τὶς ἀπαιτήσεις τῆς τρέχουσας ὥρας. . . Ἡ ποίηση εἶναι ἕνα ἀθάνατο πνεῦμα—ὅταν εἶναι ἀληθινὴ ποίηση—καὶ φτάνει νὰ μπεῖ σ' ἕνα καλοῦπι, ἔστω κι' ἂν εἶναι παλιὸ καὶ ἀνυπόφορα γνώριμο γιὰ νὰ τὸ ζωντανέψει μὲ τὴ θεία τῆς παρουσία, νὰ τὸ πλατύνει, νὰ τὸ ἀνανεώσει, νὰ τὸ ξαναχύσει στὴ μουσικὴ τῆς πού νὰ τὸ νομίσεις καινούριο. . . Δὲ φταῖν οἱ γνωστοὶ ρυθμοί, οἱ ὁμοιοκαταληξίες καὶ τὰ σονέτα. . . Λείπει ἡ οὐσία, ἡ ποιητικὴ φλόγα. . . Κι' ὅταν αὐτὴ λείπει, ὅσο κι' ἂν γράφει κανένας σ' ἐλευθέρους στίχους, σὲ νέες περιοχές, τὰ τραγούδια θᾶναι «κοκκαλιασμένα καὶ στεγνά» ἂν δὲν ἔχουν πνοή. . . Δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνους πού καρφώνονται στὴν παράδοση κι' εἶμαι πρόθυμη νὰ χαιρετίσω τὴν ἀληθινὴ πείρα σ' ὁποιαδήποτε φόρμα τὴ συναντήσω. . . Ὅμως δὲ φταίει θαρῶ ἡ παράδοση ἂν οἱ νέοι πού τὴν ἀκολουθοῦν δὲν πῆραν παρὰ τὴν ἐξωτερικὴ τεχνικὴ τους ὅπως δὲ φταῖνε κι' οἱ νέες φόρμες γιὰ τὴν πεζολογικὴ κι' ἀπρόσωπη ποίηση τῶν περισσότερων σημερινῶν νέων. . . Γιατὶ καὶ σ' αὐτὲς ἡ ποιητικὴ πνοὴ ὅταν ἐμφανίζεται, ἐμφυσᾷ ζωὴ, πλάθει νέους ρυθμούς καὶ μιλεῖ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς μουσικῆς πού μαγεύει καὶ πείθει.

Πιπίνας Τσιμικάλη: Ἐπὶ τὴ Ζωή.

Μὲ τὸν ἀπλὸ αὐτὸ τίτλο ἡ κ. Πιπίνα Τσιμικάλη μᾶς παρουσιάζει τὰ πρῶτα τῆς διηγήματα, ὅλα ἠθογραφίαις ἀπλῆς κι' ἀθόρυβα τραγικῆς, σὰν τὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας πού κυριώτερα περιγράφου.

Ἐνα καλλιτεργημένο γράψιμο, μιὰ λιτότητα στὴ φράση κι' ἕνας συγκρατημένος τόνος στὴν ἐκφραση τοῦ δραματικοῦ, κάνουν εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εὐχάριστο τὸ βιβλίον στὸν ἀναγνώστη.

Παρ' ὅλη τὴν ἀφηγηματικότητά πού χαρακτηρίζει σχεδὸν πάντα τὰ

πρῶτα ἔργα τῶν πεζογράφων, μιὰ σωστὴ παρατήρηση κι' ἕνα ἔντονο ὕφος πού συχνὰ γίνεται ποιητικὸ, ὅταν μιλεῖ γιὰ τὴ φύση καὶ τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς, κρατοῦν ἀμειώτο τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡ ψυχολογία βέβαια δὲν ἔχει ἀκόμη κερδίσει ὅλες τὶς περιοχὲς τῆς δυναμικότητάς της, οἱ ἥρωες εἶναι ἀπλᾶ σκίτσα, κοιταγμένα ἀπὸ ὠρισμένη μόνον πλευρά τους κι' ἡ σύνθεση δὲν ἔχει τὴ δραματικὴ ἔνταση πού πλαταίνει τὸ μικρὸ χῶρο τοῦ διηγήματος καὶ τὸ κάνει ἄρτιο ἔργο.

Ὅμως τὰ μικρὰ αὐτὰ διηγήματα ἔχουν ζωὴ κι' ὁ ρεαλισμὸς κι' ὁ συγκρατημένος δραματικὸς παλμὸς πού κλεινοῦν, ὅταν δὲν παρασέρνονται ἀπὸ τὴν ἀφήγηση, εἶναι ἕνας καλὸς οἰωνός.

«Μαρθούλα» εἶναι κιόλας ἕνα ὀλοκληρωμένο διηγηματὶ καὶ σὰ σύνθεση καὶ σὰν ψυχολογία κι' ἡ «Ζωὴ τῆς Ἀλαφόνυφης» εἶναι μιὰ ὀλάκαρη τραγωδία, δοσμένη μ' ἀπλότητα. Μὰ καὶ τᾶλλα καθρεφτίζουν στὸ ἀπείριστο ὕφος τους μιὰ ἀλήθεια ζωῆς καὶ μιὰ ἔντονη γιὰ τὸ κοίταγμα τῆς εὐαισθησίας. Τᾶλλα θὰ τὰ φέροι ὁ χρόνος κι' ἡ περὰ. Ἡ καλὴ ἀρχὴ ἔγινε.

Γ. Δούρα: Καρπὸς χειλῶν

Σὲ μιὰ κομψὴ πλακέτα ὁ κ. Δούρας μᾶς δίνει τὰ τελευταῖα τραγούδια του, ἐμπνευσμένα κι' αὐτὰ, ὅπως κι' ὅλο τὸ ἔργο του, ἀπ' τὴ θρησκευτικὴ πίστη πού δίνει γαλήνη στὴν ψυχὴ κι' αἰσιοδοξία στὸ μάτι. Ὁ τόνος, ὅπως ἀρμόζει σὲ τέτοια τραγούδια, εἶναι θριαμβικὸς κι' ἡ ἀτμόσφαιρα βιβλική. . . Ἡ μεγαλύτερη λαχτάρα δὲν εἶναι δῶ ἡ χαρὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, παρὰ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου τῆς ἀνθρώπινης μοίρας. . . Ἡ ἔννοια πού φλογίζει τὸν ποιητὴ εἶναι ὁ θριαμβὸς τοῦ Ἰωβ, ἡ ἀναγνώριση καὶ ὁ ὕμνος Του ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, ἡ ἐπικράτηση τῆς βασιλείας Του σ' ὅλο τὸν κόσμον. Μὰ ὁ Θεὸς στὴν ποίηση τοῦ κ. Δούρα δὲν εἶναι ξένος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅσο κι' ἂν στέκεται ψηλὰ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς του. Εἶναι ὁ ἥλιος πού ὁμορφάνει τὴ ζῆση ἢ πηγὴ τῆς χαρᾶς, ἡ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου. . . Εἶναι ἡ ἐμπνευση καὶ τὸ φῶς, ἡ μόνη λευτεριά καὶ ἡ σωτηρία. . . Γι' αὐτὸ ζητᾷ τὴ δόξα Του ποῦναι καὶ τὸν ἄνθρωπον ἢ δόξα. . . Θαρρῶ δηλ. πὼς εἶναι ἕνας ἄλλος τρόπος φυγῆς ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη μοῖρα, ἕνα ἄλλο ἀπολλώνιον πνεῦμα (ἂν ταιριάζει νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι γιὰ μιὰ τόσο χριστιανικὴ ποίηση) πού ἐμπνέει στὸν κ. Δούρα τὴ γλυκεῖα καὶ σεμνὴ αὐτὴ ποίηση. . . Συχνὰ βέβαια προβάλλει κι' ὁ ἄνθρωπος μέσα σ' αὐτὴν, μὰ ἐξαγνισμένος, μὲ τὴν ψυχὴ στολισμένη σὰ νύφη πού ἐτοιμάζεται νὰ δεχτεῖ τὸ νυμφίον. . . Στὰ τραγούδια αὐτὰ (Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος—Τραγούδι τῆς ἐλπίδας—Ἡ ὠδὴ τοῦ ἀγῶνα) ὁ λυρισμὸς ξεχύνεται ἄκρατος καὶ γίνεται μουσικὸ παιχνίδι καὶ πλαστικὴ ἁρμονία. . . Ἰδιαίτερα μουσικὸ εἶναι τὸ «Τραγούδι τῆς Ἐλπίδας» γραμμένο στὰ ἴδια μέτρα μὲ τὸ «Εἰς Μοναχὴν» τὸ μόνον τραγούδι τοῦ Σολωμοῦ πού ἔχει κι' αὐτὸ θρησκευτικὴ ἐμπνευση. Ἰδιότυπη ἢ ποίηση τοῦ κ. Δούρα. . . μὰ ἔχει τόση συγκίνηση, πού κατορθώνει νὰ τὴ μεταδώσει καὶ στοὺς «βέβηλους» ἀναγνώστες.

Σταύρου Καρακάσης: Τὰ Φῶτα τῆς Πόλης

Ὁ κ. Καρακάσης μᾶς δίνει σ' αὐτὸ τὸν τόμον μιὰ πολυετὴ ἐργασία. . . Κυ-

ριώτερη εμπνευσή της ή λαχτάρα μιᾶς ζωῆς στὴν ἀνοιχτὴ φύση, ἢ φυγὴ ἀπ' τὴν πολιτεία πού τὰ σπίτια της κρύβουν τὸν ἥλιο καὶ πού δέχεται τὰ φῶτα της σὰν ἓνα δέντρο φυτρωμένο στὴν ἀσφαλτοῦ. Ἡ ἀπλὴ ζωὴ τοῦ κάμπου, ἢ θάλασσα, οἱ νύχτες τῆς ἐξοχῆς, νὰ ὁ καὶ μὸς του. . . Φυσικὰ κι' ὄλες οἱ ἀγωνίες τῆς νιότης καὶ τῆς ζωῆς γίνονται τραγούδια. . . Ὁ κ. Καρακάσης γράφει σὲ γνωστὰ μέτρα κι' ὁ στίχος του—ἐκτός ἀπὸ μερικές ἐξαίρεσεις—εἶναι σωστός. Δὲν προσέχει ὅμως διόλου τὶς χασμωδίες καὶ δὲ βρίσκω νὰ χρειάζονται γιὰ μουσικούς λόγους τόσο συχνές. . . Τὰ τραγούδια του εἶναι συμπαθητικὰ μὰ δὲν ἔχουν προσωπικὸ μῆνυμα νὰ μᾶς φέρουν. . . Τὸ αἶσθημα δὲν εἶναι πλούσιο κι' ἡ ψυχὴ δὲ σφραγίζει μὲ μιὰ ἔντονη παρουσία τὸ λόγο. Διαβάζονται ὁμως εὐχάριστα γιατί ἔχουν σεμνότητα κι' ἔλλειψη στόμφου. . .

Γιώργου Γεραλή : Κύκνοι στὸ λυκόφως.

Ἐνα μικρὸ βιβλιαράκι πού κοντεύει χρόνος πού ἔχει κυκλοφορήσει καὶ πού τώρα τελευταία τὸ πρόσεξε ἐντονώτερα ἢ κριτικὴ. Εἶναι τραγούδια γεμάτα μελαγχολία καὶ μουσικὴ. . . Ἐχουν φανερὴ ἐπίδραση, ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Λαπαθιώτη, μὰ καὶ κάτι προσωπικὸ πού τιμᾷ τὸ νέο ποιητὴ καὶ μᾶς κάνει νὰ χαιρετίσουμε μὲ πολλές ἐλπίδες τὴν ἐμφάνισή του. . . Ἀνανεώνει μ' ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία τοὺς ρυθμούς τῆς παράδοσης, καὶ δίνει μὲ τὰ ἀπλούστερα μέσα καὶ τὴν πιὸ λιτὴ ἔκφραση καινούριες μουσικὲς ἐντυπώσεις. . . ; Πρωτότυπος καὶ στὶς λέξεις καὶ προπαντὸς στὶς εἰκόνες, τολμηρὸς μὰ καὶ μετρημένος καὶ λογικός, συναρμολογεῖ τὸ νέο μὲ τὸ παλιὸ καὶ συγκινεῖ ἀβίαστα, μὲ τὸ μαγικὸ κυυστάλλινο ἤχο τῆς ποίησης πού φώλιαζει καὶ στὸν ἀπλούστερο στίχο του. . . Φυσικὰ δὲν εἶναι ἀκόμη ἓνα ὀλοκληρωμένο ταλέντο γιατί ἂν ἐξαίρεσουμε τὸ «Νυμφίο τῆς ψυχῆς μου» πού εἶναι ὅλο ἓνα θαυμάσιο ποίημα, σ' ἄλλα, σὲ ξαφνιάζουν περισσότερο φράσεις σκόρπιες εἰκόνες, παρὰ τὸ σύνολο ἑνὸς τραγουδιοῦ. . . Μὰ εἶναι τόσο νέος κι' ἡ ἀρχὴ εἶναι τόσο ἐλπιδοφόρα. . . Ἐνα ἄρωμα γοητευτικὸ ἀναδίνεται ἀπ' τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίον πού προαναγγέλλει μιὰ οἴγουρη ποιητικὴ ἀνοιξη. Ἄς τὴν περιμένουμε.

ΣΟΦ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΑΣ

Παρακαλοῦμεν ὅσους θέλουν νὰ πάρουν μέρος στὸ διαγωνισμό μας νὰ στείλουν τὶς συλλογές του καὶ τὶς 15 τοῦ Φλεβάρη γιατί τὴ μέρα τούτη λήγει ἡ τελευταία προθεσμία.

Λίστα ποιεῖν

Γεώργιο Μενεγάκη : Τὸ ποίημά σας «Χριστούγεννα» ἀρκετὰ καλὸ καὶ θὰ ἦταν δημοσιεύσιμο ἂν τοῦ διορθώνατε μιὰ - δυὸ χασμωδίες. «Τὸ κρίμα» καλὸ κι' αὐτὸ ἀλλὰ ὁ τελευταῖος στίχος δὲν εἶναι δικὸς σας. Τὰ «Ψυχὲς καὶ Πόνος» ὑστεροῦν κατὰ πολὺ γιατί δὲν ἔχουν δουλευτεῖ ἀρκετὰ.

Ν. Βαλετόπουλο : Τὸ διήγημά σας πρῶτόπειρο καὶ τὸ γράμμὸ του ὄχι καὶ τόσο καλὸ.

Χρῆστο Περτασιλῆ : Τὸ διήγημά σας «Ὁ πεσιμιστὴς» δὲν εἶναι ὠρὶμο ἀκόμα, ἢ γλῶσσα σας δὲ δὲν εἶναι καθόλου στρατῆ.

Στάθη Ἀναζηρόπουλο : «Τὸ ποίημά σας «Μπαλάντα στοὺς τέσσαρες ἀνέμους» καλὸ· χρειάζεται ὅμως λίγο δούλεμα ἀκόμα στὸ μέτρο.

Στάθη Ἀλημίση : Τὸ ποίημά σας «Ἀγρύπναε» ὄχι καλὸ. Νὰ προσέχετε περισσότερο τὶς λέξεις πού μεταχειρίζεσθε, γιατί πολλὲς φορές σὰς ξεφεύγουν λέξεις πού δὲ λέγονται. ὅπως π.χ. «στὸ σύμπαντο» ἐπίσης ν' ἀγαπᾶτε περισσότερο τὴ συντομία.

Δαμιανὸ Βουλγαράκη : Τὰ ποιήματά σας «Ψαλμωδία» καὶ «Στὴ δύση τῆς ζωῆς» εἶναι καλὰ ὄχι ὅμως καὶ δημοσιεύσιμα ἀκόμη. Μὲ τὸν καιρὸ πιστεύουμε πὼς θὰ γράψετε πολὺ καλύτερα.

Βάσο Καθάρειο : Τὰ ποιήματά σας ἀρκετὰ καλοδουλεμένα, θὰ μπορούσατε μονάχα νὰ δίνετε πιὸ συμπεκνωμένο περιεχόμενο.

Ι. Μαῦρο : Τὸ θέμα σας εἶναι τόσο κοινὸ, πού πρέπει νὰ δοθεῖ μὲ πρωτοτυπία κι' ἀληθινὸ πάθος γιὰ νὰ ἐνδιαφέρει. Τὸ διήγημά σας ἔχει πολλὰ καλὰ μέρη ἀλλὰ τὸ ὅλο μαζί δὲν εἶναι δημοσιεύσιμο.

Π. Γιαννουδάκη : Καὶ τὸ ποίημά σας «Βιοπάλη» καὶ τὸ διήγημά σας «Ἐμεῖς πού ζοῦμε στὴν ἐπαρχία» πολὺ καλὰ καὶ τὰ κρατοῦμε γιὰ δημοσίευση.

Ἄγγελο Φουριώτη : Ἡ προθεσμία τῆς ὑποβολῆς γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὸ διαγωνισμό μας δὲν πρόκειται ν' ἀβληθεῖ γιὰ κανένα λόγο.

Χρῆστο Γιαννακόπουλο : Ἡ ἀποστολὴ τοῦ τεύχους θ' ἀρχίσει ἀπὸ τοῦτο τὸ φύλλο.

Μ. Πετρίδην : Τὸ διήγημά σας δημοσιεύεται καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε.

Ἰωάννη Δελούκα : Ἡ συνδρομὴ σας τοῦ 3ου χρόνου ἐλήφθη.

Π. Ἀνδρονικόπουλον : Ἡ μετάφραση ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ ἐλήφθη. Θὰ δημοσιευθεῖ μόνον ὅταν μπορούμε νὰ τὴν ἐλέγξουμε ἀπὸ τὸ πρωτότυπο. Ἐάν σὰς εἶναι εὐκόλο νὰ μᾶς στείλετε τὸ πρωτότυπο θὰ σὰς εἴμεθα εὐγνώμονες.

Ἐκδόσεις Νεοελληνική Λογοτεχνία

- 1) ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Τὸ γυμνὸ παιδί (Νουβέλλα).
- 2) Γ. ΔΕΝΔΡΙΝΟΥ: Ἐνῶ χτυπᾶν οἱ 12 (Ποιήματα).
- 3) ΠΙΠΙΝΑΣ ΤΣΙΜΙΚΑΛΗ: Ἀπὸ τῆ ζωῆ (Διηγήματα).
- 4) JOHN GALSWORTHY: Ὁ ἰδιοκτῆτης (Μυθιστόρημα, μετάφραση Σοφίας Μαυροειδῆ Παπαδάκη).
- 5) ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ: Διηγήματα (Συλλογὴ Διηγημάτων).
- 6) ΒΕΝΕΔΕΤΤΟ CROCE: Αἰσθητικὴ (Ἑλληνορομαϊκὴ περίοδος, μετάφραση Τζ. Κατμη).
- 7) ΣΤΕΦΑΝ. ΜΟΡΦΗ: Σφυριές στ' ἄμόνι.
- 8) Ο ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ: Ἐνα θαυμάσιο βιβλίον γιὰ μικρὰ παιδιά.
- 9) ΣΠ. ΞΑΝΘΑΚΗ: Ἡ παρουσία τοῦ δευτέρου (ποιήματα).

ΣΗΜ. Σὲ κάθε καινούργιο φύλλον ἢ «Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία» θὰ προσφέρει στοὺς ἀναγνώστες τῆς ἀπὸ τέσσερις ἕως πέντε καινούργιες ἐκδόσεις.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 4 (ΣΥΝΤΑΓΜΑ)

Τυπογραφεῖα: «Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» Πραξιτέλους 22